

# LANDELIJK BEROEPS- EN OPLEIDINGSPROFIEL SJD

## Colofon

Landelijk beroeps- en opleidingsprofiel Sociaal Juridische Dienstverlening

Titel : Bachelor of Laws (LLB)  
CROHO : 34641  
Sector : Hoger economisch onderwijs (HEO)  
Datum : November 2016 (datum vaststelling SAC HEO)

Vastgesteld door het Landelijk Opleidingsoverleg Sociaal Juridische Dienstverlening waarin opleidingen van de volgende hogescholen participeren:

Hogeschool van Amsterdam

Hogeschool Inholland

Hogeschool Leiden

Hogeschool Utrecht

Hanzehogeschool

Saxion Hogeschool

Opgesteld door de werkgroep Actualisering Landelijk Beroeps- en Opleidingsprofiel Sociaal Juridische Dienstverlening, bestaande uit de volgende personen:

Mark Dorenbusch, Saxion (voorzitter)

Erica Bouw, Hogeschool Utrecht

Marianne Kok, Hogeschool van Amsterdam

## Voorwoord

Ruim 25 jaar geleden startte de eerste opleiding Sociaal Juridische Dienstverlening in Culemborg. De eerste studenten studeerden in het begin van de jaren negentig af. In 1996 werd de opleiding door het Centraal Register Hoger Onderwijs (CROHO) erkend als een hbo-opleiding met een eigen beroeps- en opleidingsprofiel (Bollinger & Van 't Blik 2014). Inmiddels heeft de sociaaljuridisch dienstverlener (sjd'er) een vaste plaats verworven in de sociaaljuridische beroepspraktijk. Sinds de vorming van beroepsdomeinen en de introductie van internationaal erkende graden in het kader van de bachelor-master structuur (2003) maakt SJD deel uit van het domein Rechten, dat is gepositioneerd in het hoger economisch onderwijs. Afgestudeerden verkrijgen de graad Bachelor of Laws (LLB). De laatste herijking van de landelijke eindkwalificaties heeft in 2012 plaatsgevonden. Verschillende ontwikkelingen maken een nieuwe herziening wenselijk.

De sjd'er ontleent zijn meerwaarde aan de combinatie van juridische expertise, goed ontwikkelde sociaal agogische vaardigheden en praktijkkennis van het werkveld van de sociale dienstverlening. De opleiding SJD is dan ook gepositioneerd tussen HBO Rechten en de Social Work opleidingen. Daarom zijn de ontwikkelingen in beide domeinen van belang voor het beroeps- en opleidingsprofiel (Van Ewijk 2010). Uit ontwikkelingen in deze sectoren en signalen van de regionale werkveldcommissies bleek dat nadere aanscherping en actualisering van het landelijke profiel gewenst was (LOO SJD 2014), waren voor het Landelijk Opleidingsoverleg SJD de aanleiding om opdracht te geven voor een onderzoek naar de arbeidsmarktpositie van de sjd'er. Dit resulteerde in een rapport met de toepasselijke titel '*SJD in beweging*' (Timmer 2014). Dit rapport bevestigt dat SJD een duidelijk en arbeidsmarktrelevant profiel heeft. De sjd'er verleent juridische diensten aan burgers in een kwetsbare positie in de samenleving, met name op de gebieden arbeid, wonen, inkomen, sociale zekerheid en justitie. Het rapport schetst tevens een aantal ontwikkelingen, die de herijking van het landelijke beroeps- en opleidingsprofiel noodzakelijk maken.

De ontwikkelingen in de context van de opleidingen en het werkveld van SJD sluiten aan bij de ontwikkelingen in de samenleving en in het hoger (beroeps) onderwijs. In de lerende economie moeten professionals expertise kunnen verbinden met behoeften in de samenleving. Hiertoe is het noodzakelijk dat kennis en innoverend vermogen een groter gewicht krijgen in de eindkwalificaties. Daarom is in het hoofdlijnenakkoord tussen het ministerie van OCW en de Vereniging Hogescholen uit 2012 afgesproken dat elke hbo-sector het huidige opleidingsaanbod toetst aan de ontwikkelingen in het werkveld. De titel van de nieuwe strategische agenda van de hogescholen '*#Hbo2025 Wendbaar en Weerbaar*' (Vereniging Hogescholen (2015) verwijst naar het profiel van de future proof hbo professional.

In 2014 verscheen het verkenningsrapport '*Wendbaar in een duurzame economie*' over de toekomst van het hoger economisch onderwijs, inclusief het domein Rechten (Sectorraad HEO 2014). Voor de sector relevante ontwikkelingen zijn internationalisering, innovatie, digitalisering en een ondernemende houding. Specifieke ontwikkelingen die van invloed zijn voor de competenties van juridische hbo professionals zijn benoemd in het landelijke beroeps- en opleidingsprofiel van de HBO Rechten

opleidingen (Vereniging Hogescholen 2014). De behoefte aan juridische dienstverlening stijgt door de voortgaande juridisering van de samenleving, in combinatie met toenemende complexiteit als gevolg van kaderwetgeving en de doorwerking van internationale wetgeving. Een extra dimensie van de complexiteit voor de sjd'er is de samenhang met de ontwikkelingen in de sociale dienstverlening. Het verkenningsrapport *'Meer van waarde'* (Boutellier 2014) schetst de ingrijpende ontwikkelingen die zich in deze sector voordoen. Ook veranderen hierdoor beroepsrollen en komen er nieuwe functies bij voor sjd'ers, onder andere op het gebied van juridisch risicomangement en interne controle van sociale dienstverlening.

Ten slotte dient het nieuwe profiel in overeenstemming te zijn met de afgesproken landelijke en internationale kaders voor het h(b)o opleidingen. Dit zijn onder andere het Nederlandse Kwalificatieraamwerk Hoger Onderwijs (2008), de hbo bachelor standaard (Kwaliteit als opdracht, HBO Raad 2009) en het beoordelingskader voor accreditatie (NVAO 2014).

Overzicht van de belangrijkste wijzigingen van het landelijke profiel SJD 2016 ten opzichte van de versie uit 2012:

- Het profiel 2016 is opgesteld volgens de zelfde systematiek als het landelijke profiel van de HBO Rechten opleidingen (2014).
- Inhoudelijke afstemming heeft geleid tot de competenties Analyseren (1) en Beoordelen (2) en een beschrijving van de kennis en vaardigheden, die elke afgestudeerde sjd'er dient te beheersen.
- Het profiel 2016 schetst relevante actuele (internationale) ontwikkelingen in de beroepspraktijk .
- De hbo bachelor standaard is uitgewerkt in de eindkwalificaties van de sjd'er.
- Dit is gebeurd in samenhang met het profiel van de future proof hbo-professional. Dit komt bij uitstek terug in de competentie Signaleren en Innoveren (7), die het belang van het onderzoekend en ondernemend vermogen onderstreept voor de toekomstbestendige SJD professional.
- Elke competentie is geconcretiseerd aan de hand van een aantal situaties, die kenmerkend zijn voor de beroepsuitoefening.
- Het taalgebruik sluit aan bij de profielen van juridische en sociaal agogische opleidingen en bij de actuele beroepspraktijk.
- De sjd'er is gepositioneerd in het internationale sociaaljuridische domein. De opleidingen SJD zijn gepositioneerd ten opzichte van verwante opleidingen in het hoger onderwijs en ten opzichte van verwante mbo opleidingen.

De regionale werkveldcommissies van de SJD-opleidingen en de Landelijke werkveld adviesraad SJD hebben feedback gegeven op conceptversies en hebben de definitieve versie van nieuwe profiel gevalideerd. Tijdens een bijeenkomst met vertegenwoordigers van het SAC Hogere Sociale Studies (HSS) in september 2016 is vastgesteld dat het profiel duidelijk onderscheidend is ten opzichte van het (concept)domeinprofiel HSS (juni 2016). De definitieve versie is ter beoordeling voorgelegd aan het sectoraal adviescollege van de sector hoger economisch onderwijs (SAC HEO).

Het voorliggende document is richtinggevend voor de curricula van de opleidingen SJD en zal helpen bij de voortgaande dialoog met het werkveld over de domeinspecifieke eisen. In het licht van de regionale verschillen in hoe de veranderingen zich voordoen in de beroepspraktijk en van de profilering van opleidingen en/of hogescholen is er voor gekozen om de nadruk te leggen op ontwikkelingen en kaders. Elke SJD opleiding maakt een eigen afweging over de wijze waarop de landelijk afgesproken competentieset en de body of knowledge and skills worden vertaald naar de eigen eindkwalificaties.

mr. drs. M.J.B. (Mark) Dorenbusch

Voorzitter LOO SJD

September 2016

## **Inhoudsopgave**

### **1. Landelijk beroeps- en opleidingsprofiel Sociaal Juridische Dienstverlening**

#### **1.1 Doel en opzet**

#### **1.2 Missie**

### **2. Beroepsprofiel**

#### **2.1 Actuele ontwikkelingen**

#### **2.2 Internationale dimensie van het beroep**

#### **2.3 Beroepscontexten**

#### **2.4 Functies en beroepsrollen**

### **3. Opleidingsprofiel**

#### **3.1 Competenties**

### **4. Eindniveau**

#### **4.1 Hbo-bachelor standaard**

### **5. Profilering in juridisch en sociaal agogisch hoger onderwijs**

### **6. Internationale positionering sjd'er**

### **Bronnen**

Bijlage 1: Transponeringstabel competentieset 2016 vs. 2012

Bijlage 2: Body of knowledge and skills

Bijlage 3: Landelijk beroeps- en opleidingsprofiel SJD in relatie tot internationale en nationale niveaustandaarden

Bijlage 4: Eisen Internationaal Diploma Supplement

Bijlage 5: Gegevens hogescholen, opleidingen en werkveldadviescommissies

Bijlage 6: Overzicht geraadpleegde landelijke werkveldorganisaties

Bijlage 7: Overzicht geraadpleegde lectoren

## **1. Landelijk Beroeps- en opleidingsprofiel SJD**

### **1.1 Doel en opzet**

Het landelijk beroeps- en opleidingsprofiel beschrijft de competenties en de kennisbasis die iedere startbekwame SJD afgestudeerde moet beheersen om zijn beroep te kunnen uitoefenen. Het eindniveau van de competenties is uitgewerkt aan de hand van de hbo-bachelor standaard (Vereniging Hogescholen 2009). Deze standaard is gebaseerd op de actuele internationale eisen en typeert het eindniveau bachelor in samenhang met de professionele oriëntatie van het hbo. In accreditatietermen is dit document het domeinspecifieke referentiekader voor de uitwerking van de eindkwalificaties door de afzonderlijke SJD-opleidingen. De vertaling naar de eigen eindkwalificaties wordt mede ingegeven door de profilering van de opleiding en de kenmerken van het regionale werkveld.

Ten behoeve van de uitwerking door opleidingen naar eindkwalificaties, onderwijs- en toetsprogramma's en de communicatie met het (internationale) werkveld, docenten, studenten en lectoren zijn de competenties uitgewerkt naar beroepsrollen en functies van de sjd'er in relevante beroepscontexten. Elke competentie is uitgewerkt naar een aantal kritische beroepssituaties, die de beroepsrol, beroepstaak en beroepsproducten in kenmerkende beroepscontexten illustreren. Ook bevat dit document een beschrijving van de positionering ten opzichte van verwante toeleverende en vervolg opleidingen en een vergelijking van de beroepsuitoefening van sociaaljuridische professionals in internationaal perspectief.

### **1.2 Missie**

De sjd'er is een breed opgeleide professional op sociaaljuridisch gebied. Hij combineert een stevige juridische en sociaalwetenschappelijke kennisbasis met de sociaal agogische vaardigheden en praktijkkennis van de sociale dienstverlening, die nodig zijn voor een integrale, resultaat- en oplossingsgerichte aanpak van complexe sociaaljuridische problemen van (groepen) cliënten in een kwetsbare positie.

## **2. Beroepsprofiel**

De sjd'er werkt in een beroepsdomein waarin een stevige basis aan specifieke sociaaljuridische kennis gepaard gaat met een brede toerusting op kennis en ervaring in gebieden die voor de uitvoering van de taakstelling relevant zijn, voor zowel de cliënt als opdrachtgever(s). Multidisciplinair kunnen samenwerken is een voorwaarde. De sjd'er kan bij de interpretatie van een probleem of situatie over de grenzen van het eigen beroep heen kijken. Indien nodig weet hij specialisten en generalisten uit andere domeinen te vinden (Berger e.a. 2013 pg 12).

De sjd'er onderscheidt zich van andere juridische professionals in de zin dat hij sociaaljuridische diensten verleent op het gebied van sociale zekerheid, arbeidsvraagstukken, schulddienstverlening, justitiële dienstverlening, huisvesting en consumentenzaken. Hij werkt met name bij (semi-) overheidsorganisaties zoals gemeentelijke diensten, het juridisch loket, woningbouwverenigingen en de reclassering. Ook werkt hij bij maatschappelijke organisaties die zich richten op dienstverlening aan

groepen of individuen in een financieel, sociaal en/of anderszins kwetsbare positie, zoals adviesbureaus voor schulphulpverlening. De sjd'er doet dit vanuit beroepsrollen en –taken, passend bij de beroepscontext. Hij kan schakelen tussen rollen en waar nodig zijn discretionaire ruimte benutten. De sjd'er werkt op micro-, meso- en macroniveau. In de uitvoering en bij de ontwikkeling van beleid weegt hij de doelstellingen en de belangen van cliënt(en), van de organisatie en – indien van toepassing – ook van andere belanghebbenden in de keten en van burgers. Waar mogelijk signaleert hij knelpunten in wet- en regelgeving en neemt hierop actie. Hiertoe beschikt hij over de competentie 'signaleren en innoveren'. Zijn dienstverlening is methodisch en gestoeld op inzichten uit de sociale wetenschappen. (Interculturele) communicatie is daar een deelaspect van. Hij handelt vanuit een stevige kennisbasis, die behalve juridische kennis ook methodische kennis en sociaalwetenschappelijke kennis omvat.

Op microniveau omvat het uitvoerende werk van een sjd'er ten behoeve van cliënten de volgende stappen: het helder krijgen van de sociaaljuridische vraag en deze analyseren. Daaruit volgt een advies, een besluit, een verwijzing, een maatregel en/of een ander beroepsproduct. De wijze waarop de sjd'er beroepstaken uitvoert, hangt af van de beroepsrol(-len) en context. Deze worden bepaald door het doel van de organisatie, de doelgroep(-en) waarmee wordt gewerkt en de aard en intensiviteit van het contact. Kenmerkende beroepsrollen voor de sjd'er zijn belangenbehartiger, wetsuitvoerder, toetsers, handhaver of begeleider<sup>1</sup>. De sjd'er kan tevens functies vervullen waarin hij voortdurend moet switchen tussen deze rollen. Als medewerker sociale zaken of consulent informeert de sjd'er cliënten en beoordeelt de rechtmatigheid en doelmatigheid van aanvragen, besluiten of bezwaren (indiceren) en stelt vast wat de rechtspositie is van de betrokken partij(en). Als schuldhulpverlener, budgetcoach, trajectbegeleider of klantmanager motiveert de sjd'er cliënten en bevordert hun zelfredzaamheid en de effectiviteit van de dienstverlening, met oog voor het hoogst haalbare en voor bewijs van wat werkt in specifieke situaties (Jungmann 2012). In de context van belangenbehartiging van (groepen van) personen of van organisatie(s) adviseert en informeert de sjd'er de cliënt(en) en behartigt zijn belangen. Hij doet dit in de prejuridische fase en in de juridische procedure.

Op mesoniveau werkt de sjd'er in organisatie- en/of ketenverband samen met collega's. Hij levert een bijdrage aan de doelstellingen van de organisatie door mee te denken in beleid en mee te werken aan de uitvoering van beleid. Bij multidisciplinaire samenwerkingsconstructies zoals een sociaal wijkteam kan de sjd'er zowel de rol van generalist vervullen als die van specialist op sociaaljuridische kwesties. In het laatste geval heeft hij een adviserende rol als juridisch specialist richting de collega's van andere disciplines, zoals maatschappelijk werk, jeugdzorg, geestelijke gezondheidszorg. Daarnaast onderhoudt hij contacten met relevante spelers in het maatschappelijke veld. Op dit niveau houdt de sjd'er de ontwikkelingen in wet- en regelgeving en de effecten hiervan nauwlettend in de gaten en signaleert mogelijke knelpunten. Daarbij kan hij bijdragen aan preventieve maatregelen en/of innovatieve werkwijzen.

---

<sup>1</sup> Ruitenberg en Van Loon (2013) benoemen ook de nieuwe rol van outreachend werken en maken onderscheid tussen wetsuitvoerder en de wetsuitvoerder binnen een gedwongen kader.

Op macroniveau is de sjd'er deelnemer aan de beroepsgroep in een breder maatschappelijk verband. Hij is zich bewust van de eigen beroepsidentiteit en de bijdragen die hij levert aan het beroep. Hij levert een bijdrage aan het inzichtelijk maken van practice based evidence en maakt tegelijkertijd ook gebruik van evidence based practice vanuit diverse vakdisciplines - methodisch, juridisch en funderend - om de eigen praktijk te verbeteren. Hij reflecteert op de ethische en normatieve aspecten vanuit verschillende en/of conflicterende perspectieven, belangen en niveaus van beroepsuitoefening. Hij heeft inzicht in professionele dilemma's die zich hierbij voor kunnen doen.

## **2.1 Actuele ontwikkelingen**

Ontwikkelingen die van belang zijn voor de positionering van de sjd'er in het werkveld en daarmee voor zijn eindkwalificaties en het eindniveau doen zich voor in de bredere maatschappij, in het juridische en sociale domein en in het beroep. Daarbij zijn afspraken in het hoger (beroeps) onderwijs van belang, die inspelen op bredere (internationale) maatschappelijke ontwikkelingen. Deze krijgen een specifieke invulling in de context van het beroep en hun betekenis voor het profiel 2015 is toegelicht.

### **2.1.1 Future proof hbo professionals**

In een lerende economie volstaat het niet om kennis te kunnen toepassen. Daarom is elke future proof hbo professional in staat om relevante actuele kennis en vaardigheden te ontwikkelen. Hij kan zijn expertise verbinden met behoeften in de samenleving. Hij is kritisch, ondernemend, onderzoekend en internationaal georiënteerd. Hij beschikt over een moreel kompas om in een complexe en dynamische praktijk overeind te blijven en verantwoordelijkheden te dragen. Dit vereist een hoog niveau van generieke kwalificaties, zoals onderzoekend vermogen en multidisciplinaire samenwerking, gekoppeld aan ervaring in relevante praktijksituaties (Vereniging Hogescholen 2015).

Voor de sjd'er is verandering een constante geworden in de beroepsuitoefening. Daarom moet hij zowel qua inhoud, beroepsrollen als arbeidsrelaties een hoger niveau van leervaardigheden hebben om de eigen employability in stand te houden. Ook moet hij beschikken over het onderzoekend en innovatief vermogen om mede vorm te kunnen geven aan continue vernieuwing van de praktijk (Verkeningscommissie HGZO 2013, Onderwijsraad 2014). Daartoe beschikt de sjd'er over ondernemend vermogen. Dit verwijst in de eerste plaats naar het als professional en medewerker verantwoordelijkheid kunnen dragen en zelfstandig beslissingen kunnen nemen. Daarnaast gaat het om het komen tot acties en het implementeren van oplossingen op basis van een analyse van een situatie of context (HEO 2014). Het profiel van de nieuwe hbo professional is verwerkt in de competenties Signaleren en Innoveren en Integraal Samenwerken (zie 3.1). Het onderzoekend vermogen is nader uitgewerkt in relatie tot het eindniveau (hoofdstuk 4).

### **2.1.2 (Internationale) maatschappelijke ontwikkelingen**

Doelgroepen van de sociaaljuridische dienstverlening zijn burgers in een kwetsbare positie. Demografische, culturele en economische ontwikkelingen zijn mede van invloed op de publieke dienstverlening aan (nieuwe) doelgroepen. In het leven van kwetsbare groepen doen ontwikkelingen in de bredere maatschappij en in de juridische en sociale dienstverlening zich vaak in samenhang voor, met ingrijpende consequenties voor deze mensen. Het gaat onder meer om de omslag van welzijnsstaat naar



participatiesamenleving, de individualisering, informatisering, juridisering, toegang tot werk en/of scholing, de multiculturele samenleving, de vergrijzing en het vluchtelingenvraagstuk. Dit maakt het werk van de sjd'er complexer. Het vraaggericht werken vereist een grotere handelingsruimte, in combinatie met een hoger niveau van reflectie, verantwoording en onderzoekend vermogen. Hierdoor ontstaan nieuwe beroepsvraagstukken en beroepsrollen en is een nieuwe professionaliteit vereist.

### **2.1.3 Ontwikkelingen in het domein Rechten**

De verkenningscommissie hoger economisch onderwijs (Vereniging Hogescholen 2014) constateert dat de vraag naar juridisch geschoolde hbo-professionals blijft toenemen, als gevolg van de voortgaande juridisering van de samenleving. Deze leidt in de praktijk soms tot tegenstrijdige en inefficiënte wettelijke kaders. De complexiteit van juridische dienstverlening neemt ook toe als gevolg van kaderwetgeving en de doorwerking van internationale wet- en regelgeving. Een extra dimensie van de complexiteit voor de sjd'er is de samenhang met de ontwikkelingen in de sociale dienstverlening. De commissie constateert de volgende ontwikkelingen in de juridische dienstverlening.

#### *Kwaliteitscontrole en juridisch risicomanagement*

De aard van de juridische dienstverlening verschuift van reactief (reagerend op een vraag van de klant) naar proactief (inspelen op mogelijke behoeften van de klant). Dit is onder meer zichtbaar in de grote aandacht voor compliance (naleving) en risicomanagement. Juridische adviesbureaus bieden legal scans aan waarmee zwakke punten en potentiële juridische risico's in kaart gebracht kunnen worden.

In het werkveld van de sjd'er is juridisch risicomanagement in de (keten-) organisatie van belang, evenals kwaliteitscontrole en verbetering van kwaliteit en efficiency van (sociaal)juridische werkprocessen. De sjd'er kan werkzaam zijn als medewerker procescontrole, als medewerker interne controle sociale dienstverlening of als juridisch adviseur bij een bureau, dat organisaties adviseert op het gebied van risicobeheersing op het gebied van sociale zekerheid. Als juridisch kwaliteitsmedewerker bij een gemeente of regio draagt hij er aan bij dat de vernieuwing van de praktijk in het kader van de participatiewetgeving voor opdrachtgever, cliënten, betrokken organisaties en andere belanghebbenden zo goed mogelijk verloopt en niet leidt tot een toename van beroep- en bezwaarprocedures, terwijl de toegang tot het recht gewaarborgd blijft.

#### *Standaard- en maatwerk*

Een ontwikkeling in de commerciële juridische dienstverlening is dat dienstverleners zich gaan profileren op high end werkzaamheden, waar ze duidelijker meerwaarde voor de klant kunnen realiseren, terwijl standaardwerkzaamheden meer een commodity worden. Klanten verwachten bruikbare oplossingen en adviezen, die zijn toegesneden op hun specifieke (bedrijfs-) situatie. Hierdoor groeit de vraag naar juristen met een breed profiel, die ook kennis hebben van organisaties, bedrijfsvoering, bestuur en beleid en ICT.

Standaardisatie en maatwerk van de juridische dienstverlening (commodity versus high end) doen zich in het werkveld van de sjd'er anders voor dan in het bedrijfsleven. Dit is mede het gevolg van de ontwikkelingen die die participatiesamenleving met zich meebrengt. De rechten van burgers worden

primair afgestemd op de individuele situatie. Dit gebeurt bij voorbeeld in het kader van de decentralisatie van overheidstaken naar gemeenten. Binnen het 'sociale recht' is hierdoor in een toenemende mate sprake van maatwerk. De sjd'er combineert het vraag-, oplossings- en resultaatgericht werken vanuit zijn sociaaljuridische bagage met kennis van organisaties, bedrijfsvoering, bestuur en beleid en ICT. In het kader van de bevordering van de (hoogst haalbare mate van) zelfredzaamheid ondersteunt de sjd'er (groepen) cliënten bij het naar vermogen zelf regie verkrijgen en houden over juridische zaken met behulp van (online) modelcontracten en andere handvatten.

#### *Ondernemerschap*

Het belang van ondernemerschap voor juristen groeit. Voor de sjd'er die in dienst is van een organisatie betekent dit dat hij een ondernemende, pro-actieve houding heeft, kansen en mogelijkheden ziet en het initiatief neemt. Dit is in alle beroepsrollen belangrijk, maar des te meer in rollen waarin de sjd'er een coördinerende of regisserende rol heeft. Sjd'ers die kiezen om als zzp'er te werken, moeten ondernemersvaardigheden hebben, zoals het acquireren van opdrachten en klanten aan zich binden.

#### **2.1.4 Ontwikkelingen in het sociale domein**

De ontwikkelingen in het sociale domein zijn relevant voor de sjd'er, omdat deze betrekking hebben op zijn beroepscontexten en doelgroepen.

#### *Decentralisatie van overheidstaken*

De sociaaljuridische dienstverlening verandert. Per 2015 is een aantal wetswijzigingen en nieuwe wetten van kracht geworden in het kader van de decentralisering van overheidstaken van Rijk naar gemeenten<sup>2</sup>. In het kader van de Jeugdwet zijn gemeenten verantwoordelijk voor de jeugdzorg. De begeleiding, ondersteuning en verzorging is van de Awbz overgeheveld naar de Wmo (Wetsvoorstel Wmo 2015). Voor de sjd'er is in het bijzonder de Participatiewet van belang, die het nieuwe kader vormt voor werk en inkomen. Daarbij voorziet het Sociaal Akkoord ook een rol voor werkgevers, werknemers en regionale structuren. De participatiesamenleving legt de nadruk op de verantwoordelijkheid van de burger zelf en vereist een grotere zelf- en samenredzaamheid van burgers. De meer kwetsbare burgers blijken echter niet altijd in staat om te voldoen aan de verwachtingen van de samenleving. Zij beschikken niet altijd over de benodigde (cognitieve) vermogens en/of hebben geen ondersteunend netwerk waar zij op terug kunnen vallen. Deze burgers blijven in meer of mindere mate afhankelijk van ondersteuning door professionals. De sociaaljuridische dienstverlening door overheden en maatschappelijke organisaties aan kwetsbare groepen vraagt om sjd'ers die in uitvoerende beroepsrollen in de back office en in de front office niet alleen maatwerk kunnen leveren, maar die ook de zelf- en samenredzaamheid kunnen ondersteunen. De sjd'er kan doelgroepen herkennen en passendmethodieken inzetten voor het helpen, motiveren en/of bekrachtigen van cliënten, afhankelijk van hun behoeften en vermogens. De sjd'er kan resultaat- en ketengericht meedenken met de organisatie, de cliënt en andere belanghebbenden. Hij kan belangentegenstellingen hanteren en levert bruikbare oplossingen en adviezen, die zijn toegesneden op de specifieke situatie. Hij is pro-actief en zet

---

<sup>2</sup> Geen volledige opsomming.

in op gedragsverandering met het oog op beoogde resultaten en preventie (Jungmann en Van Geuns 2012), naast dienstverlening en handhaving.

Door de decentralisatie van sociale voorzieningen ligt de regie over het sociale domein grotendeels bij de gemeenten. In veel plaatsen versterken gemeenten de eerste lijn door de inzet van sociale wijkteams, waarin professionals multidisciplinair samen werken rondom de vraag van de klant. Dit impliceert een fundamentele omslag van het werken van de tweede naar de eerste en nulde lijn, in de wijk en rondom de burger. Als reclasseringswerker, trajectbegeleider of als schuldhulpverleningscoach werkt de sjd'er samen met andere hbo en wo opgeleide professionals in jeugdzorg, participatie, gezondheid en andere sectoren. Als bewindvoerder, casemanager of medewerker van een wijkteam werkt de sjd'er ook samen met cliënten, vrijwilligers en mantelzorgers. De multidisciplinaire samenwerking in het kader van een integrale en duurzame aanpak van sociaaljuridische problemen is vraag- en resultaatgericht. Deze werkwijze impliceert nieuwe opvattingen over professionaliteit, de rol van de professional en zijn kwalificaties. Het vraaggericht en resultaatgericht werken vereist dat de sjd'er in staat is om een grotere handelingsruimte te combineren met een hoger niveau van reflectie, verantwoording en onderzoekend vermogen.

### **2.1.5 Digitalisering en informatisering**

Digitalisering speelt een steeds grotere rol in alle maatschappelijke sectoren. De sjd'er opereert op het snijvlak van het juridische en sociale domein en heeft inzicht in de ontwikkelingen in beide domeinen, hun impact op zijn doelgroepen en de mogelijkheden voor zijn dienstverlening.

In de beroepscontexten van de sjd'er schrijdt de digitalisering voort, bij voorbeeld in de vorm van digitale cliëntsystemen, digitale overheid, digitaal juridisch loket en digitalisering van de belastingdienst. Daarom moet de sjd'er digitaal geletterd zijn. Dat wil zeggen dat hij relevante informatievaardigheden beheerst en inzicht heeft in het belang en de werking van cliënt- en informatiesystemen voor de kwaliteit en kosten van de dienstverlening. Als beoordelaar of consulent kan hij beroepstaken met een hoge informatiedichtheid uitvoeren, zoals gekoppelde dossiers en informatiesystemen voor het (op afstand) integraal samen werken in meervoudige samenwerkingsverbanden. Hij kan hierin relevante informatie en gegevens vinden, deze analyseren en oplossingen ontwikkelen. Deze kan hij effectief (digitaal) communiceren aan cliënten, collega's en andere belanghebbenden. Hij kan bij de uitvoering van beroepstaken effectief gebruik maken van digitale media en gereedschappen. Hij heeft ook inzicht in hoe digitale media kunnen bijdragen aan de kwaliteit van de dienstverlening en de zelfredzaamheid van cliënten, vrijwilligers en niet professionals. Bij nieuwe digitale voorzieningen kan hij monitoren of deze uitpakken zoals bedoeld. Immers uit internationaal onderzoek blijkt dat e-dienstverlening aan kwetsbare groepen zelfs een tegengesteld effect kan hebben (Bollinger en Van 't Blik 2014).

Gezien de nieuwe uitdagingen is de sjd'er in grote lijnen op de hoogte van de juridische en ethische problemen rond toegang en gebruik van ICT (Voogt 2010, 2014). Dit is belangrijk omdat kwetsbare burgers net als iedereen steeds meer met de digitalisering en informatisering te maken krijgen. Dit zijn de komende jaren belangrijke begrippen binnen het sociaaljuridische domein (Boutellier 2014, HEO

2014). Hierbij kan gedacht worden aan een toenemende inzet van e-dienstverlening, zoals de ICT Transitie WERKbedrijf bij het UWV<sup>3</sup>. Ook vraagt de steeds verder toenemende multidisciplinaire ketenaanpak, zoals in wijkteams, om een goede informatie-uitwisseling tussen organisaties, om te komen tot een integraal persoonsbeeld en een vraaggerichte aanpak. Dit betekent dat de sjd'er de consequenties moet kunnen inschatten van nieuwe technologie en informatiesystemen, zoals de gevolgen van het digitaal delen van informatie over de cliënt voor diens privacy. Hij kan hier kritisch en ethisch mee omgaan. Ook kan hij compact en helder formuleren en rapporteren.

## **2.2 Internationale dimensie van het beroep**

Internationalisering is cruciaal bij het verwerven van kennis, vaardigheden en beroepscompetenties en voor de persoonlijke ontwikkeling (Bussemaker 2014). Een internationale oriëntatie en interculturele competenties vormen een integraal onderdeel van de beroepscompetenties.

De toenemende globalisering en internationalisering van de wet- en regelgeving, met name vanuit de Europese Unie, vereist dat de sjd'er inzicht heeft in de doorwerking van het Internationale en Europese recht in de nationale wetgeving, in het bijzonder op de rechtsgebieden die relevant zijn voor het sociaaljuridische werkveld.

De sjd'er heeft inzicht in de doorwerking van de meest relevante internationale ontwikkelingen in het sociale domein. Zo verandert de cliëntpopulatie door internationale ontwikkelingen en internationale verdragen. Het diverse karakter van de doelgroepen vereist dat de sjd'er een culturele sensitiviteit en open houding heeft en beschikt over interculturele vaardigheden. De komende jaren is dit ook van belang voor de rol die de sjd'er speelt bij het bevorderen van de participatie van nieuwkomers in de samenleving. De sjd'er heeft ook inzicht in de bijdrage die internationale kennis kan leveren aan (de verbetering van) de eigen praktijk.

## **2.3 Beroepscontexten**

De sjd'er kan verschillende beroepsrollen vervullen in verschillende werkveldsectoren. Hierna volgt een overzicht per sector met voorbeelden van organisaties waar sjd'ers werkzaam zijn.

- a) Sociale Zekerheid  
Dienst Sociale Zaken en Werkgelegenheid van gemeenten, Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV), Sociale Verzekeringsbank (SVB).
- b) Arbeidsvraagstukken: ARBO-diensten/re-integratiebureaus, belangenbehartiging binnen de vakbonden, specifieke juridische functies binnen afdelingen personeelszaken, afdelingen sociale zaken, afdelingen sociaal beleid etc.
- c) Familiezaken: Slachtofferhulp, voogdijorganisaties, Bureaus voor (juridische) bemiddeling, Advies- en steunpunten huiselijk geweld.

---

<sup>3</sup> Zie [www.rijksictdashboard.nl/projecten/158759](http://www.rijksictdashboard.nl/projecten/158759)

- d) Dienstverlening bij schulden: Gemeentelijke kredietbanken, bewindvoerderorganisaties, bureaus voor schuldhulpverlening, schuldhulpverleningsprojecten, deurwaarderskantoren, incassobureaus, banken.
- e) Justitiële Dienstverlening: Reclassering, Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND), vreemdelingendienst politie, klachtenafdeling rechtbanken, klachtenafdeling politie, dienstverlening bij de politie, penitentiaire inrichtingen, veiligheidshuizen.
- f) Consumentenzaken: Ombudswerk en consumentenorganisaties, klachtenbemiddeling, geschillencommissies.
- g) Huisvesting: Woningbouwverenigingen, woningcorporaties, huurcommissies, dienst huisvesting van gemeenten, Vereniging Eigen Huis.
- h) Dienstverlening aan vreemdelingen: Migrantenorganisaties, Immigratie-en Naturalisatiedienst (IND), Vluchtelingenwerk, COA.
- i) Dienstverlening aan specifieke doelgroepen: Belangenorganisatie voor ouderen, belangenorganisatie voor mensen met een beperking, patiëntenverenigingen, zorginstellingen, anti-discriminatie organisaties, instellingen voor verslavingszorg, ouderenwerk, geestelijke gezondheidszorg of jeugdwelzijnswerk.
- j) Advies en Informatie algemeen: Juridisch loket, bureau sociaal raadslieden, informatiewinkels, zorgverzekeraars, rechtsbijstandsverzekeraars, advies- en informatiefunctie, respectievelijk materiële hulpverlening bij het Algemeen Maatschappelijk Werk en/of in sociale wijkteams.
- k) Overige juridisch georiënteerde organisaties: Advocatuur (ondersteunende functies), notariaat (ondersteunende functies).

Deze opsomming is niet volledig en is aan verandering onderhevig door de ontwikkelingen op het gebied van de (sociaal) juridische dienstverlening.

## **2.4 Functies en beroepsrollen**

In deze beroepscontexten is de sjd'er onder meer werkzaam als klantmanager re-integratie, participatiecoach, sociaal raadsman/-vrouw, (jeugd) reclasseringswerker, medewerker bezwaarschriften, woonconsulent, bewindvoerder schuldhulpverlening, medewerker fraudepreventie WWB, medewerker bezwaar en beroep WMO, juridisch medewerker, klantmanager inkomen, case-medewerker UWV, casemanager, medewerker WMO, wijkteammedewerker, medewerker vluchtelingenwerk, medewerker procescontrole sociale dienstverlening.

### **3. Opleidingsprofiel**

De kwalificaties van de sjd'er vloeien voort uit het beroepsprofiel en zijn geformuleerd in competenties. Een competentie wordt opgevat als 'de bekwaamheid om kennis, inzicht, vaardigheden en attitude in samenhang adequaat toe te passen in de beroepspraktijk'. Competenties zijn gekoppeld aan het succesvol kunnen handelen van een professional op alle relevante aspecten van het beroep in diverse beroepscontexten. Elke competentie omvat een toelichting en voorbeelden van kenmerkende beroepssituaties. De voorbeelden benoemen steeds de functie of beroepsrol, de beroepstaak en de beroepscontext. De sjd'er past de competenties in samenhang toe bij het uitvoeren van complexe beroepstaken.

#### **Samenhang van competenties:**

De competentie sociaaljuridisch analyseren (1) gaat altijd vooraf aan de uitvoering van sociaaljuridische beroepstaken.

### **3.1 Competenties**

#### **1. Analyseren**

De sjd'er verzamelt, ordent en analyseert op methodische wijze juridische of sociaaljuridische vragen of problemen en bepaalt hiervoor een oplossingsrichting.

#### **Toelichting**

De sjd'er gaat op basis van het doel van de dienstverlening na welke informatie hij nodig heeft en doet onderzoek dat hier verband mee houdt en komt tot een probleemdefinitie. Op basis daarvan verzamelt hij gegevens en verifieert deze. Hij inventariseert, ordent en classificeert op methodische wijze alle informatie van en over de cliënt(en) die van invloed is op diens draagkracht en draaglast. Hij plaatst daarbij de informatie in een sociale, maatschappelijke, culturele en persoonlijke context en gaat na wat de beïnvloedbare factoren zijn. Binnen alle beroepsrollen toont de sjd'er zich in staat tot een goede probleemanalyse.

#### **Kenmerkende beroepssituaties**

De startbekwame sjd'er :

- Classificeert als schuldhulpverlener bij een organisatie voor schuldhulpverlening de schulden van een cliënt en brengt de mogelijkheden voor oplossing en toekomstige preventie in kaart.
- Verzamelt als klantmanager bij de sociale dienst gegevens over de klantsituatie.
- Analyseert als sociaal raadsman de totale situatie van een cliënt, die zich meldt met diverse brieven van instanties die hij niet begrijpt.

#### **2. Beoordelen**

De sjd'er beoordeelt de rechtmatigheid en/of doelmatigheid van aanvragen, besluiten of bezwaren en stelt vast wat de rechtspositie is van de betrokken partij(en).

### **Toelichting**

De sjd'er beoordeelt vanuit zijn functie welke voorzieningen aansluiten bij de probleemanalyse (indiceren), wat de juridische randvoorwaarden zijn en hij schakelt zo nodig andere professionele expertise in. Hij hanteert daarbij zijn discretionaire ruimte om – rekening houdend met de kaders van de organisatie en wet- en regelgeving – een oplossing op maat van de cliënt en zijn situatie te realiseren. Hij weegt daarbij de belangen af van cliënt, organisatie en samenleving. Hij weegt de uitkomsten van de juridische, financiële en sociale analyse en komt op basis daarvan tot een geïntegreerd sociaaljuridisch oordeel, dat recht doet aan de cliënt en dat past bij zijn mogelijkheden. Hij verantwoordt de beslissing naar organisatie en cliënt. Binnen alle beroepsrollen toont de sjd'er dat hij in staat is tot een goede oordeelsvorming en tot besluitvaardigheid.

### **Kenmerkende beroepssituaties**

De startbekwame sjd'er :

- Toetst als consulent inkomen bij een gemeente of een uitkeringsaanvraag rechtmatig is.
- Beoordeelt als schuldhulpverlener bij een kredietbank of de aanvraag voor een schuldhulpverleningstraject kan worden toegekend.
- Indiceert als WMO-consulent van een gemeente aanvragen voor een individuele voorzieningen handelt deze af.

### **3. Adviseren**

De sjd'er informeert de cliënt, de eigen organisatie of zijn opdrachtgever en adviseert over wat in zijn situatie de best passende handelswijze is binnen de mogelijkheden van wet- en regelgeving en beleid.

### **Toelichting**

Op basis van de sociaaljuridische analyse en beoordeling formuleert de sjd'er, waar mogelijk in samenspraak met de cliënt, een (plan van aanpak voor) de oplossing van het probleem. Nadat hij de situatie in samenspraak met de cliënt systematisch vanuit de verschillende invalshoeken heeft geanalyseerd en gekwalificeerd, informeert de sjd'er de cliënt mondeling en/of schriftelijk over de uitkomst van de analyse. Dit kan zijn in de rol van belangenbehartiger of wetsuitvoerder. Afhankelijk van de mate van zelfredzaamheid van de cliënt hanteert hij passende gesprekstechnieken, zodat de cliënt op korte en langere termijn zelf verder aan de slag kan met de oplossing. Hij toont zich hierbij vraag- en resultaatgericht. De sjd'er adviseert een organisatie mondeling en schriftelijk en onderbouwt zijn (beleids-) advies en/of gerelateerde beroepsproducten met bevindingen uit (eigen) onderzoek en betrouwbare bronnen. Zijn mondelinge, schriftelijke en digitale presentaties, rapportages en andere adviesproducten zijn qua vorm en inhoud afgestemd op relevante actoren en belanghebbenden.

### **Kenmerkende beroepssituaties**

De startbekwame sjd'er :

- Geeft als schuldhulpverlener bij een gemeente informatie over een schuldsaneringstraject aan cliënten.
- Beantwoordt als medewerker informatie en advies bij het Juridisch Loket telefonisch en aan de balie een breed scala aan juridische vragen van burgers.

- Adviseert als juridisch adviseur van een vakbond de leden van een bedrijf over hun rechtspositie en handelingsmogelijkheden bij een voorgenomen reorganisatie.

#### **4. Belangen behartigen**

De sjd'er behartigt de belangen van (groepen van) personen of van organisatie(s) in de prejuridische fase en in de juridische procedure.

##### **Toelichting**

De sjd'er zorgt er in de rol van belangenbehartiger voor dat de cliënt aan zijn recht komt. Hij ondersteunt individuele of groepen cliënten bij gerechtelijke procedures als beroep, bezwaar en verweer of tijdens hoorzittingen. Na benoeming door de kantonrechter behartigt hij de financiële en materiële belangen voor een persoon die onder curatele, bewind of mentorschap staat.

##### **Kenmerkende beroepssituaties**

De startbekwame sjd'er :

- Is als sociaal raadslid bij een gemeente het eerste aanspreekpunt voor mensen die in de wirwar van regels de weg niet kunnen vinden. Hij staat hen bij of verwijst hen door naar de juiste hulp/instantie.
- Behartigt als bewindvoerder de financiële belangen van cliënten die hier tijdelijk of blijvend niet zelf toe in staat zijn.
- Bemiddelt in de prejuridische fase als raadsman met een medewerker van de gemeente rondom een beschikking (mediation in het bestuursrecht).

#### **5. Begeleiden**

De sjd'er motiveert en begeleidt individuele en groepen cliënten bij het zo zelfstandig mogelijk aanpakken van sociaaljuridische problemen op het gebied van bijvoorbeeld administratie, financiën, participatie en/of medezeggenschap.

##### **Toelichting**

De sjd'er zet in de rol van belangenbehartiger of wetsuitvoerder kwetsbare burgers individueel en collectief in hun kracht op het gebied van werk en inkomen, administratie en financiën, participatie en/of medezeggenschap. Ondersteuning bij het omgaan met digitale media maakt hier vaak deel van uit, evenals het helpen opzetten van een plan. De sjd'er begeleidt cliënten en/of hun ondersteuners op maat bij het zo veel mogelijk gemotiveerd en zelfstandig uitvoeren van dit plan. Hij doet dit zodanig, dat de cliënt in staat is om de kwestie zo zelfstandig mogelijk af te handelen en in vergelijkbare situaties het hoofd kan bieden, waardoor hij zich beter kan handhaven in de samenleving. Hij hanteert passende methoden voor gespreksvoering en begeleiding, met oog voor bewezen effectiviteit. De sjd'er toont respect voor de cliënt en is tegelijkertijd voldoende stevig om met divers en soms onvoorspelbaar gedrag om te gaan.



### **Kenmerkende beroepssituaties**

De startbekwame sjd'er :

- Begeleidt als klantmanager bij een dienst werk en inkomen cliënten naar arbeid en/of scholing en stimuleert hun zelfredzaamheid bij het uitvoeren van gezamenlijk opgestelde plannen van aanpak.
- Onderzoekt als consulent schuldhulpverlening bij een gemeente samen met de cliënt wat de mogelijkheden zijn voor het duurzaam aanpakken van diens financiële problemen en stelt samen een plan op.
- Begeleidt als reclasseringsmedewerker toezicht een cliënt in het traject om recidive veroorzakende factoren weg te nemen.

## **6. Conflicten hanteren**

De sjd'er voorkomt, hanteert of bemiddelt bij sociale en/of juridische conflicten tussen (groepen) cliënten en/of organisaties of overheden.

### **Toelichting**

De sjd'er verricht interventies om escalatie van conflictsituaties te voorkomen die een maatschappelijk risico opleveren. Bij conflictoplossing komt hij met partijen tot een oplossing waardoor de veiligheid van individuele of groepen burgers wordt hersteld of schade voor betrokkenen en de maatschappij wordt voorkomen. Hij draagt bij aan oplossing van conflicten in een prejuridisch stadium. Hij kan een conflictanalyse maken en de juiste interventie inzetten dan wel de juiste verwijzing doen. De sjd'er kijkt bij (hooglopende) ruzies, heftige emoties en hakken in het zand naar wie er in zijn recht staat. Hij adviseert en bemiddelt, praat met diverse instanties, partijen en slachtoffers. Hij legt uit wat ieders rechten, plichten en belangen zijn en zorgt eventueel ook voor de naleving van gemaakte afspraken (handhaving). Hij zoekt zaken uit, beoordeelt en draagt bij aan de oplossing.

### **Kenmerkende beroepssituaties**

De startbekwame sjd'er :

- Bemiddelt als medewerker van een woningcorporatie tussen huurders en de hulpverlener van een cliënt om huisuitzetting te voorkomen.
- Voert als lid van een wijkteam samen met ketenpartners preventieve maatregelen uit om overlast van hangjongeren in een buurt tegen te gaan.
- Brengt als medewerker van Slachtoffer in Beeld slachtoffer(s) en dader(s) met elkaar in gesprek, met het oog op herstel.

## **7. Signaleren en innoveren**

De sjd'er signaleert de effecten van nieuwe (internationale) wet- en regelgeving en/of van beleid voor maatschappelijk kwetsbare (groepen) burgers, cliënten of organisaties, onderzoekt deze en adviseert over de verbetering van praktijk en/of beleid.

### **Toelichting**

De sjd'er signaleert de effecten van nieuwe wet- en regelgeving, richtlijnen en andere afspraken van overheden en/of sociale dienstverleners op micro- meso- en macroniveau voor individuele of groepen cliënten. Hij past daarbij inzichten uit actueel (internationaal) wetenschappelijk sociaal en/of juridisch onderzoek toe en onderzoekt waar nodig zelf welke knelpunten er zijn. Op basis daarvan formuleert hij een onderbouwd (beleids-) advies en/of doet voorstellen voor preventiemaatregelen. Hij betreft hierbij relevante politiek-maatschappelijke ontwikkelingen. Door het doen van (bronnen-) onderzoek draagt hij bij aan de verbetering van de praktijk op mic-, meso- en macroniveau. De sjd'er neemt initiatief om onderbouwde oplossingsrichtingen en verbetermaatregelen te bespreken en onderneemt acties om bij te dragen aan de implementatie.

### **Kenmerkende beroepssituaties**

De startbekwame sjd'er :

- Signaleert als juridisch adviseur ledenservice van een vakbond de veranderingen in het veld, vergaart relevante informatie en draagt er zorg voor dat de informatie beschikbaar komt voor de leden.
- Signaleert als medewerker bij het juridisch loket knelpunten in regelingen en bevordert het verhelpen hiervan.
- Bewaakt als juridisch kwaliteitsmedewerker van een gemeente de belangen van alle belanghebbenden van een aantal wijkteams en zorgt dat de opeenvolging van transitie en transformatie logisch is, meerwaarde heeft en niet leidt tot een toename van beroep- en bezwaarprocedures.

## **8. Integraal samenwerken**

De sjd'er werkt multidisciplinair samen met professionals en met niet-professionals bij de integrale en systeemgerichte aanpak van (multi-)problematiek.

### **Toelichting**

De sjd'er schakelt anderen in bij de aanpak van diverse sociaaljuridische problemen van individuen of groepen. Hij brengt verschillende deskundigheden in de nulde, eerste en tweede lijn bij elkaar. Hij werkt in een complex (multidisciplinair) netwerk samen met collega's, professionals uit andere organisaties en disciplines en met niet-professionals, zoals buurtbewoners, ondernemers, mantelzorgers en vrijwilligers. Daarbij kan hij omgaan met verschillende, soms tegengestelde, belangen. Dit doet hij in alle beroepsrollen. In de rol van klantmanager of regisseur is hij verantwoordelijk voor het resultaat van alle handelingen (inclusief die van derden) met betrekking tot de arbeidsmarkttoeleiding en re-integratie van de cliënt.

### **Kenmerkende beroepssituaties**

De startbekwame sjd'er :

- Onderhoudt als bewindvoerder contacten met instanties, zoals energieleveranciers, woningbouwverenigingen, belastingdienst, verzekeringsmaatschappijen, etc.

- Schakelt als lid van een wijkteam het netwerk van een cliënt in bij de uitvoering van zijn activeringsplan en rapporteert aan het team over de voortgang van zijn cliënt.
- Regisseert als casemanager re-integratie het volledige re-integratietraject van een cliënt.

#### 4. Eindniveau

Het eindniveau van de sjd'er is uitgewerkt aan de hand van de internationale standaard voor het bachelorniveau: de Dublin descriptoren. Dit is gebeurd in samenhang met de hbo-bachelor standaard. De samenhang tussen de competenties, Dublin descriptoren en hbo bachelor standaard is overzichtelijk weergegeven in bijlage 3. Hieronder volgen de eisen voor de eindkwalificaties uit de Beoordelingskaders Accreditatiestelsel hoger onderwijs (NVAO 2014).

#### Hbo-bachelor standaard

De HBO-raad heeft de hbo-bachelor standaard in 2009 vastgesteld en gepubliceerd in haar strategische agenda '*Kwaliteit als Opdracht*<sup>4</sup>'. Afgesproken is dat deze standaard het richtpunt vormt voor de ontwikkeling van landelijke opleidingsprofielen en daarmee voor de invulling daarvan in de curricula van de afzonderlijke opleidingen. De hbo-bachelor standaard dient ter explicatie van de kern van de hbo-bachelor en houdt, met het oog op de duiding van het eindniveau, rekening met de Dublin-descriptoren en met het accreditatiekader. Een hbo-bachelor heeft het niveau van beginnend beroepsbeoefenaar in een beroep of spectrum van beroepen en hij kan functioneren in een multidisciplinaire omgeving waarin een hbo-opleiding vereist of dienstig is".

De hbo-bachelor standaard houdt in dat een opleiding er zorg voor dient te dragen dat studenten:

1. een gedegen theoretische basis verkrijgen;
2. het onderzoekend vermogen verwerven dat hen in staat stelt om bij te kunnen dragen aan de ontwikkeling van het beroep;
3. over voldoende professioneel vakmanschap beschikken;
4. de beroepsethiek en maatschappelijke oriëntatie ontwikkelen die past bij een verantwoordelijke professional.

Deze pijlers hebben betrekking op de nationale en de internationale beroepscontext. Hierna volgt eerst een omschrijving van wat onder elke pijler verstaan moet worden. Vervolgens zijn de kernaspecten, zie bijlage 3, uitgewerkt in de context van het landelijke profiel van de sjd'er.

In de uitwerking voor de startbekwame sjd'er zijn recente inzichten en afspraken over de duurzaam inzetbare hbo professional verwerkt. Hij beschikt over innovatief vermogen; hij heeft een onderzoekende houding en kan kennis ontwikkelen en ontsluiten voor bedrijven en maatschappelijke instellingen (Onderwijsraad 2014) en hij kan zijn expertise verbinden met behoeften in de samenleving. Hij is kritisch, ondernemend, onderzoekend en heeft een internationale oriëntatie. Hij is wendbaar en weerbaar, doordat hij beschikt over een moreel kompas om in een complexe samenleving overeind te blijven en verantwoordelijkheid te dragen (Vereniging Hogescholen 2015). Dit is nader ingekleurd in samenhang met de kenmerken van de nieuwe professionals uit het domein Rechten en relevante

---

<sup>4</sup> NB: de Vereniging van Hogescholen heeft dit als opvolger van de HBO-raad bekrachtigd

kenmerken van het domein social work, zoals beschreven in de sectorverkenningen *Wendbaar in een duurzame economie* en *Meer van waarde* (Vereniging Hogescholen 2014).

*Gedegen theoretische basis* - *Het gaat vooral om de vakspecifieke kennis van het beroepsdomein waarvoor wordt opgeleid. Studenten dienen over de theoretische bagage te beschikken die hen in staat stelt om kritisch en creatief naar hun eigen vakgebied te kunnen kijken. Deze kennisbasis is daarmee onlosmakelijk verbonden met het hbo-bachelor niveau.*

De sjd'er beschikt over een brede theoretische basis. Deze bestaat uit kennis van verschillende rechtsgebieden (zoals arbeidsrecht, sociale zekerheidsrecht, woon-en huurrecht en personen-en familierecht), in samenhang met funderende of sociaal wetenschappelijke kennis (psychologie, ethiek, management en organisatie) en kennis over diverse methoden en technieken van omgaan met cliënten zoals motiverende gespreksvoering en oplossingsgericht werken. Deze kennis ligt ten grondslag aan alle competenties.

*Onderzoekend vermogen* - *In onze moderne samenleving is het cruciaal dat hbo-bachelors over een onderzoekend vermogen beschikken dat leidt tot reflectie, evidence based practice en innovatie.*

De sjd'er is een onderzoekende professional. Zijn onderzoekend vermogen kent drie dimensies: de onderzoekende houding (kritisch zijn, willen begrijpen, willen weten en willen verbeteren), onderzoeksresultaten van anderen toepassen en zelf onderzoek doen.

De sjd'er is kritisch ten aanzien van kennis (-bronnen). Hij weet wat relevante en betrouwbare bronnen zijn in de context van zijn dienstverlening, hoe hij deze moet vinden en gebruiken om tot een afgewogen oordeel te komen. Hij heeft inzicht in het belang van het ontsluiten van bestaande en nieuwe kennis. Dit omvat kennis op basis van (praktijk-) onderzoek.

De SJD is kritisch of een methode wetenschappelijk bewezen effectief is. Uit (inter-) nationaal onderzoek blijkt dat interventies in de beroepspraktijk van de sjd'er nauwelijks effect hebben. Dit kan en moet beter (Jungmann & Van Geuns 2012). De sjd'er kan practice based knowledge combineren met inzichten uit de wetenschap. Hij is kritisch ten aanzien van de werking van interventies en hij bedient zich bij voorkeur van aanpakken, methoden en instrumenten die zich in de sociaaljuridische praktijk hebben bewezen. Evidence based practice (EBP) is een proces waarin de sjd'er bewezen interventies combineert met praktijkervaring, cliëntvoorkeuren en beroepsethiek. EBP hangt nauw samen met het onderzoekend vermogen. EBP omvat het vertalen van een behoefte van een cliënt of organisatie naar een beantwoordbare vraag, het vinden van het best verkrijgbare bewijs om de vraag te beantwoorden, het evalueren van de kwaliteit van het bewijs en van de toepasbaarheid ervan in de situatie, het toepassen van het bewijs en het evalueren van de effectiviteit en efficiency van de oplossing.

De sjd'er doet onderzoek dat bijdraagt aan de verbetering van een sociaaljuridische beroepspraktijk op micro-, meso- en/of macroniveau. Op microniveau past de sjd'er onderzoeksmethoden toe om de omstandigheden van en rondom een cliënt (-groep) te onderzoeken. Op mesoniveau levert de sjd'er een bijdrage aan beleid door op basis van praktijkgericht sociaal juridisch onderzoek knelpunten in regelingen te signaleren en hierover te adviseren. Bijvoorbeeld de gevolgen van nieuwe richtlijnen of procedures voor een groep cliënten. Op macroniveau gaat het om praktijkproblemen met een breder maatschappelijk perspectief, zoals de impact van nieuwe wetgeving of digitalisering voor een kwetsbare groep in de samenleving.

*Professioneel vakmanschap - Studenten moeten kennis en vaardigheden ontwikkelen die specifiek zijn voor de rol van de professional in het werkveld. Internationale oriëntatie maakt hier deel van uit, evenals een ondernemende houding*

De sjd'er helpt samen met de burger diens problemen op te lossen. Hiertoe kan hij het goede gesprek voeren over oplossingsrichtingen en daarbij steun geven. Hij werkt op basis van practice based knowledge en draagt wat werkt uit in zijn houding en gedrag. Hij is oplossingsgericht en neemt waar nodig en mogelijk het initiatief voor verbetering van de dienstverlening. Hij heeft oog voor de grote diversiteit aan burgers, kan deze herkennen en zijn dienstverlening afstemmen op de behoeften van een zeer diverse doelgroep en situationeel hanteren. Dat betekent dat hij in beroepssituaties passend kan communiceren met personen met diverse achtergronden en vermogens (op bijvoorbeeld cognitief gebied of op taalgebied). Ook biedt hij ondersteuning door de inzet van bij de cliënt, vraag en situatie passende methoden van bijvoorbeeld motiverende gespreksvoering of oplossingsgericht coachen. Hij kan schakelen tussen verschillende beroepsrollen en kan zijn handelen verantwoorden. Hij signaleert mogelijke verbeterpunten voor zijn professionele handelen, de dienstverlening van de organisatie of van het netwerk van samenwerkende instanties en komt waar mogelijk met voorstellen voor verbetering.

De sjd'er beschikt over een goede mondelinge en schriftelijke Nederlandse taalvaardigheid; hij beheerst de Nederlandse taal op niveau C1 'Vaardige gebruiker' van het Gemeenschappelijk Europees Referentiekader voor Moderne Vreemde Talen (Nederlandse Taalunie, 2008).

De internationale oriëntatie van de sjd'er staat in dienst van zijn rol bij (nieuwe) opgaven voor de beroepspraktijk, zoals de doorwerking van internationale ontwikkelingen en internationale verdragen. Hij heeft inzicht in de bijdrage die internationale kennis kan leveren aan (de verbetering van) de eigen praktijk. De sjd'er heeft een open houding en de interculturele vaardigheden die van belang zijn voor het werken met een populatie die in hoge mate divers is, ook in cultureel opzicht.

*Beroepsethiek en maatschappelijke oriëntatie - HBO-bachelors zijn beroepsbeoefenaren die relaties moeten kunnen leggen met maatschappelijke en soms ethische vraagstukken. Ze hebben academische vorming genoten en beschikken daarom over een culturele bagage, die hen in staat stelt om de aangeleerde kennis in een maatschappelijke context te plaatsen en de aangeleerde vaardigheden bewust toe te passen. Van studenten mag worden verwacht dat zij beschikken over het vermogen om kennis kritisch te beoordelen aan de hand van morele waarden. Afgestudeerden hebben professionele waarden en hebben een eigen visie op het beroep ontwikkeld.*

De sjd'er verantwoordt zijn handelen op basis van professionele waarden en bewijsvoering. Hij heeft oog voor diversiteit en kan belangentegenstellingen expliciteren, erover communiceren en deze hanteren. Hij heeft een visie op het beroep en kan (ontwikkelingen in) het kennis- en beroepsdomein van de sociaaljuridische dienstverlening plaatsen in een bredere maatschappelijke context. Hij beschikt daartoe over de kennis en vaardigheden om te reflecteren op de ethische dimensie van het eigen handelen en de effecten ervan. Hij kan de belangrijkste ethische beroepsdilemma's hanteren. Ook kan hij nieuwe beroepsdilemma's inschatten die het gevolg zijn van nieuwe ontwikkelingen in het (internationale) werkveld en bepalen of en hoe hij deze kan hanteren.

## **5. Profilering in sociaal en juridisch (hoger) onderwijs**

### **5.1 Positionering in het hbo**

De opleiding SJD is gepositioneerd tussen de juridische HBO-Rechten en MWD en andere social work opleidingen.

#### **Juridische opleidingen**

SJD maakt deel uit van het domein recht, dat ondergebracht is bij de sector hoger economisch onderwijs. Het domein recht bestaat uit de opleidingen HBO Rechten en Sociaal Juridische Dienstverlening, die allebei de titel bachelor of Laws verlenen (LLB).

SJD deelt met de opleiding HBO Rechten de gemeenschappelijke juridische kern, die tot uitdrukking komt in een gemeenschappelijk deel in de juridische kennisbasis en in de juridische aspecten van de competenties. De sjd'er is meestal werkzaam in sociaaljuridische beroepscontexten, terwijl de hbo-jurist vooral werkzaam is in juridische organisaties en in het bedrijfsleven. De sjd'er integreert juridische en sociaal agogische kennis en vaardigheden. De verschillen tussen de opleidingen SJD en HBO Rechten kunnen worden getypeerd als: de eindkwalificaties en de BoKS van SJD zijn ten minste 50% juridisch, met het accent op sociaal recht, 30% methodisch en 20% funderend versus HBO Rechten en HJO met een zwaardere focus op het juridische (Vereniging Hogescholen 2014).

#### **Hogere Sociale Studies**

De oorsprong van de opleiding SJD ligt in de sociaal agogische sector; SJD is eind jaren '80 ontstaan als een specialisatie van de opleiding Maatschappelijk Werk en Dienstverlening (MWD). Met de oprichting van de opleiding werd tegemoet gekomen aan de behoefte van het werkveld aan professionals die, kort samengevat, juridische expertise koppelen aan goed ontwikkelde sociaal agogische vaardigheden. Waar binnen de social work opleidingen de psychosociale ondersteuning aan cliënten een belangrijke rol inneemt, richt SJD zich nadrukkelijk op de materiële juridische dienstverlening aan personen in een financieel, sociaal of anderszins kwetsbare positie. Sociaal agogische vaardigheden zijn hierbij uiteraard van groot belang, maar de juridische expertise staat voorop. Daarom bedraagt het aandeel van juridische kennis in de body of knowledge and skills en in het curriculum ten minste de helft. Bij MWD en andere social work opleidingen wordt hier slechts in minimale zin aandacht aan besteed.

De komende jaren zullen de hbo bachelor opleidingen in social work verder inspelen op de transitie en transformatie in de sector als gevolg van de decentralisatie van overheidstaken in het kader van welzijn nieuwe stijl. In het verkenningsrapport voor de sector HSAO '*Meer van Waarde*' wordt geadviseerd om de sociaal agogische opleidingen samen te voegen tot één brede bachelor opleiding met drie basisprofielen, die elk gericht zijn op een deel van het werkveld. Het voorgestelde profiel Integraal Sociaal Werk heeft "sterke raakvlakken met sociaal recht en juridische dienstverlening" (Boutellier 2014, pg 20). Het gaat hier om een generalist die integraal problemen aanpakt in de nulde en eerste lijn. Hij beschikt een breed arsenaal aan kennis om 'eerste hulp' te kunnen bieden. De sjd'er kan net als deze

generalist eerste hulp bieden en doorverwijzen. Daarnaast beschikt hij echter ook een stevige basis aan specialistische kennis en vaardigheden op het gebied van de sociaaljuridische dienstverlening.

## **5.2 Verwante mbo opleidingen**

SJD heeft een verwante mbo-opleiding Sociaal Juridisch Medewerker (Ecabo 2011), die opleidt op niveau 4 van het Europese kwalificatieraamwerk (EQF). Op EQF-niveau 5 is dit de associate degree Sociaal Financiële Dienstverlening.

## **5.3 Doorstroom naar verwante master opleidingen**

Na afstuderen kunnen studenten doorstromen naar een wetenschappelijke of een professionele master in het juridische domein of in het sociaal agogische respectievelijk sociaalwetenschappelijke domein.

In het hbo kunnen afgestudeerden na een aantal jaren relevante werkervaring doorstromen naar een master opleiding. In het juridische domein zijn dit onder andere de master Legal Management en de Master Forensisch Sociaal Professional. In het sociale domein is de master Social Work gericht op innovatie van de praktijk en verbreding tot 'specialist-plus' of 'T-shaped professional' (Boutellier 2014).

In het wetenschappelijk onderwijs kunnen afgestudeerden na het volgen van een schakelprogramma doorstromen naar een aantal academische juridische masteropleidingen. Ook kunnen zij een wetenschappelijke master opleiding volgen in de Sociologie, Politicologie of Bestuurskunde.

## **6. Internationale positionering van opleiding en beroep**

De bachelor-jurist, geïntroduceerd door het Bologna-proces, moet binnen de beroepspraktijken van de verschillende Europese landen zijn eigen weg nog vinden. Binnen de Europese Unie heeft de Bachelor of Laws alleen in Engeland toegang tot de traditionele juridische beroepen. In Duitsland en Vlaanderen heeft deze graad momenteel geen civiel effect.

## Bronnen

Berger, M., Leeuwen, M, Blauw, E. (2013) *Generalistisch werken rondom jeugd en gezin*. Utrecht: Nederlands Jeugd Instituut.

Bollinger, S. & Van 't Blik, H. (red.) (2014) *SJD en de nieuwe kwetsbaarheid. Een caleidoscopische blik op 25 jaar Sociaal Juridische Dienstverlening*. Den Haag: Sdu.

Bologna Working group on Qualifications frameworks (2005). *Qualifications. A framework for the Qualifications of The European Higher Education Area* [elektronische versie].

Boutellier, H. (2014) *Meer van waarde. Advies verkenningcommissie HSAO*. Den Haag: Vereniging Hogescholen.

Bussemaker, J. (2014) *Kamerbrief over internationale dimensie van hoger onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs*. Op 14 augustus 2015 geupload van: [www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/onderwijs-en-internationalisering/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2014/07/15/kamerbrief-over-internationale-dimensie-van-hoger-onderwijs-en-middelbaar-beroepsonderwijs.html](http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/onderwijs-en-internationalisering/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2014/07/15/kamerbrief-over-internationale-dimensie-van-hoger-onderwijs-en-middelbaar-beroepsonderwijs.html)

Ewijk, H. van (2010). Welzijnswerker nieuwe stijl; de professionele opgave. In Don van Lin (Ed.), *Welzijnswerk nieuwe stijl; de landelijke opgave 2010*(pp. 25-29). Gouda: Factor-G.

HBO Raad (2008) *(Her)ijking kerncompetenties van de Sociaal Juridische Dienstverlener*. Den Haag: HBO Raad.

HBO Raad (2009) *Kwaliteit als Opdracht*. Den Haag: HBO Raad.

HBO Raad (2010) *Aanpassing procedure landelijke opleidingsprofielen*. Brief aan de voorzitters van de Landelijke Opleidings-overleggen en –domeinen in het hbo. Den Haag: HBO Raad.

Jungmann, N. (2012) *Openbare les Schuldenproblematiek: een vraagstuk in transitie*. Utrecht: Hogeschool Utrecht.

Jungmann, N. & Geuns, R. van (2012) *Kennisgestuurd methodisch handelen is sleutel voor effectiviteit en efficiency*. Sociaal Bestek maart pp 17 – 19.

Ministerie van OCW (2011) *Hoofdlijnenaccoord OCW en Vereniging Hogescholen*. Den Haag: OCW.

Ministerie van OCW (2010, april). *Differentiëren in drievoud. Advies van de Commissie Toekomstbestendig Hoger Onderwijs Stelsel* [elektronische versie].

Movisie (2013) *Sociale Wijkteams in ontwikkeling. Inrichting, aansturing en bekostiging*. Utrecht: Movisie

Nederlands-Vlaamse Accreditatie Organisatie (2014). *Beoordelingskaders Accreditatiestelsel hoger onderwijs*. Den Haag: Nederlands-Vlaamse Accreditatie Organisatie.



Nederlandse Taalunie (2008). *Gemeenschappelijk Europees Referentiekader voor Moderne Vreemde Talen: Leren, Onderwijzen, Beoordelen*, Den Haag. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en NederlandsVlaamse Accreditatie Organisatie.

*Nederlands Kwalificatieraamwerk Hoger Onderwijs. Zelfcertificeringsdocument*. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en Nederlands Vlaamse Accreditatie Organisatie (2010).

Nuffic (2010). *Naar transparanter hoger Onderwijs. Het Nederlandse Nationale Kwalificatieraamwerk*. Den Haag: OCW Directoraat generaal Educatie en Cultuur, Nuffic/TuningAssociation.

Onderwijsraad (2014) *Meer innovatieve professionals*. Den Haag: Onderwijsraad.

Oude Vrielink, M., Kolk H. & van der Klok P.J. (2014) *De vormgeving van sociale (wijk)teams*. Platform31, BMC Advies en Universiteit Twente. Den Haag: Platform 31

Ruitenbergh, D. en J. van Loon (2013). *Werken met doelgroepen in de Sociaal Juridische Dienstverlening*. Amsterdam: Pearson Benelux

Vereniging Nederlandse Gemeenten (2013) *Sociale Wijkteams in ontwikkeling. Inrichting, aansturing en bekostiging*. Den Haag: Vereniging Nederlandse Gemeenten

Vereniging Hogescholen (2014) *Beoordelingsformulier opleidingsprofielen sector heo*. Den Haag: Vereniging Hogescholen

Vereniging Hogescholen (2014) *Landelijk Beroeps- en opleidingsprofiel HBO Rechten*. Den Haag: Vereniging Hogescholen

Vereniging Hogescholen & VSNU (2014) *Gezamenlijke visie internationaal*. Den Haag: Vereniging Hogescholen

Vereniging Hogescholen (2015). *Wendbaar in een duurzame economie*. Den Haag: Vereniging Hogescholen

Vereniging Hogescholen (2015). *#Hbo2025 Wendbaar en Weerbaar*. Den Haag: Vereniging Hogescholen.

Vereniging Hogescholen (2015). *Wendbaar in een duurzame economie: vervolg!* Op 12 mei 2015 geupload van <http://www.vereniginghogescholen.nl/hbo-sectoren/economie/1537-werkveld-hoger-economisch-onderwijs-vraagt-om-flexibele-professionals-2>

## Bijlage 1: Transponeringstabel SJD landelijke competentieset 2016 vs 2012

Competenties SJD 2012	Competenties SJD 2015
<p><b>1. Methodische aanpak</b> De sjd'er kan juridische of juridisch georiënteerde vragen en problemen van cliënten op methodische wijze behandelen. Hij weet deze vraag te plaatsen in een sociale, maatschappelijke, culturele en persoonlijke context.</p>	<p>1. Analyseren 2. Beoordelen 3. Adviseren 6. Conflicten hanteren</p>
<p><b>2. Rollen en posities</b> De sjd'er kan verschillende posities en rollen innemen en daarin functioneren. De SJD-er kan daar zorgvuldig in opereren in die zin dat steeds de belangen van cliënt, de organisatie en de wetgeving in onderlinge samenhang worden beschouwd.</p>	<p>2. Beoordelen 3. Adviseren 6. Conflicten hanteren</p>
<p><b>3. Werkwijzen</b> De sjd'er is in staat zich te bedienen van verschillende werkwijzen zoals mondeling en schriftelijk adviseren en informeren, begeleiden, beschikken en rapporteren in zowel de prejudiciële fase als in de juridische procedure.</p>	<p>2. Beoordelen 3. Adviseren 5. Begeleiden 6. Conflicten hanteren</p>
<p><b>4. Empowerment / zelfredzaamheid</b> De sjd'er verleent diensten met als doel de cliënt zoveel mogelijk in de gelegenheid te stellen zelf de kwestie af te handelen en eventuele nieuwe (vergelijkbare) situaties het hoofd te bieden waardoor de cliënt zich beter kan handhaven in de samenleving.</p>	<p>4. Belangen behartigen 5. Begeleiden</p>
<p><b>5. Discretionaire ruimte</b> De sjd'er zoekt en benut op een weloverwogen manier de discretionaire ruimte om – rekening houdend met de kaders van de organisatie en wet- en regelgeving - oplossingen op maat te realiseren.</p>	<p>2. Beoordelen 3. Adviseren 4. Belangen behartigen 6. Conflicten hanteren</p>
<p><b>6. Signaleren en onderzoeken</b> De sjd'er kan de effecten van beleid- en (internationale) wet- en regelgeving signaleren en/of onderzoeken. De sjd'er kan op basis daarvan op beleidsmatig niveau een bijdrage leveren aan de organisatie en/of de samenleving en betreft daarbij politiek-maatschappelijke ontwikkelingen.</p>	<p>7. Signaleren en innoveren</p>
<p><b>7. Samenwerken</b> De sjd'er kan een goede samenwerking met andere professionals productief maken bij de integrale en systeemgerichte aanpak van multi-problematiek bij cliënten, met zo nodig inschakeling van het eigen netwerk van de cliënt.</p>	<p>8. Integraal samenwerken</p>

## Bijlage 2: Body of Knowledge and Skills van SJD

SJD is een brede multidisciplinaire opleiding, die future proof professionals (2.1) opleidt voor een werkveld waarin zich de komende jaren grote veranderingen voordoen. Een startbekwame sjd'er heeft daarom een stevige en brede kennisbasis nodig. Deze omvat met name de vakspecifieke kennis van het beroepsdomein waarvoor wordt opgeleid. De kennisbasis is onlosmakelijk verbonden met het hbo-bachelor niveau en verschaft studenten de theoretische bagage, die nodig is om a) te werken op basis van wat werkt, in combinatie met inzichten uit de(sociale) wetenschap en b) kritisch en creatief naar hun vakgebied te kunnen kijken.

De body of knowledge and skills (BoKS) geeft een overzicht van alle kennis- en vaardigheidsgebieden waar de afgestudeerde sjd'er minimaal over dient te beschikken. Deze gebieden maken deel uit van het curriculum van elke SJD opleiding in Nederland. Hierbij geldt het principe 'pas toe of leg uit'. Over het juridische en juridisch georiënteerde deel van de landelijke BoKS vindt afstemming plaats in het hbo-domein Recht, onderdeel van de sector Economie. In aanvulling op de landelijke BoKS definieert elke SJD opleiding de kennis en vaardigheden, die passen bij de eigen regionale profilering.

<b>Gemeenschappelijke basis van kennis- en vaardigheden SJD</b>	
<b>Kennisgebied</b>	<b>Kennisinhouden</b>
<b>Juridische kennis</b>	
Staatsrecht, Internationaal & Europees recht	Het karakter, de rechtsbronnen en de rechtssubjecten van de nationale, Europese en internationale rechtsorde. De rechtsprekende, wetgevende en uitvoerende macht in Nederland. Organen en instellingen en hun bevoegdheden op Europees, nationaal en decentraal niveau. Verhouding tussen organen en instellingen op Europees, nationaal en decentraal niveau. De totstandkoming en positie van verdragen en van wet- en regelgeving op Europees, nationaal en decentraal niveau. De doorwerking van internationaal en Europees recht in de nationale rechtsorde. Grond- en mensenrechtenbescherming vanuit internationale verdragen, het EVRM en de Grondwet.
Strafrecht	Opzet, schuld en causaliteit. Strafuitsluitingsgronden en uitbreiding van strafbaarheid. De rollen van organen, slachtoffer en dader in de strafrechtpleging. De fasen in het strafproces: van opsporing, vervolging, onderzoek ter terechtzitting tot de uitvoering van het vonnis.
Bestuurs(proces)recht	Het besluit-, bestuursorgaan- en belanghebbendenbegrip. Het verkrijgen van bevoegdheden door het bestuursorgaan. De gelede normstelling in het bestuursrecht en de verhouding tussen het algemeen en bijzonder bestuursrecht. De algemene beginselen van behoorlijk bestuur. Het uitvoeren van bestuurlijk toezicht, opsporing en het gebruik van bestuurlijke sancties (o.a. verschillen met het strafrecht). Klachtenbehandeling, bezwaar en (hoger) beroep en de omvang van de toetsing door de bestuursrechter. Overheid en privaatrecht: vervlechting van beide rechtsgebieden (o.a.

	tweewegenleer).
Privaatrecht	<p>Rechtshandelingen en personen in het recht (incl. volmacht / vertegenwoordiging)</p> <p>Verbintenis uit onrechtmatige daad, aansprakelijkheid en schadevergoeding.</p> <p>Verbintenis uit overeenkomst, wanprestatie, ontbinding en nakoming</p> <p>Wilsontbreken en wilsgebreken bij de totstandkoming van de overeenkomst.</p> <p>Vordering en betaling</p> <p>Overdracht en verkrijging van roerende, onroerende zaken en vermogensrechten.</p> <p>Overdracht, vestiging en verkrijging van zakelijke rechten en rechten op vermogensrechten.</p> <p>De aanvullende en beperkende werking van de redelijkheid en billijkheid.</p> <p>Wijze en kosten van procesvoering bij de rechter</p> <p>Verschillende vormen van alternatieve geschillenbeslechting.</p> <p>Verkrijgen van gefinancierde rechtsbijstand</p>
THEMA(TISCHE RECHTSGBIEDEN)	
Socialezekerheid	<p>De relatie van het arbeidsrecht tot uitkeringen en bijstand en het stelsel van sociale zekerheid.</p> <p>De aanvraag, uitvoering en toezicht op de naleving van uitkeringen op basis van sociale verzekeringen en sociale voorzieningen.</p> <p>Re-integratie in het kader van sociale verzekeringen en sommige sociale voorzieningen.</p> <p>Handhaving in het socialezekerheidsrecht (o.a. opsporing, opleggen bestuurlijke sancties en terugvorderen)</p> <p>Klachtenbehandeling, (pre)mediation, bezwaar en (hoger) beroep en de omvang van de toetsing door de bestuursrechter in het socialezekerheidsrecht.</p> <p>Internationale en Europese aspecten van socialezekerheidsrecht.</p>
Vreemdelingen	<p>Begrippen vreemdeling, toegang en verblijf.</p> <p>De soorten verblijfsvergunningen.</p> <p>De rechtspositie van vreemdelingen en de procedure rondom het verkrijgen van een verblijfsvergunning.</p> <p>Rechtsbescherming bij het verkrijgen van een verblijfvergunning.</p> <p>Uitleg over: vrijheidsbeperking en –ontneming, ongewenst verklaren, uitzetten, inreisverbod, inburgering en arbeid van de vreemdeling.</p> <p>Internationale en Europese aspecten rondom de vreemdeling.</p>
Personen-en familie	<p>De natuurlijke persoon, aan- en bloedverwantschap, minder- en meerderjarigheid</p> <p>(Beneficiair) aanvaarden of verwerpen van de erfenis, wettelijk en testamentair erfrecht</p> <p>De totstandkoming en beëindiging van het huwelijk, geregistreerd partnerschap en ongehuwd samenwonen.</p> <p>Het ontstaan, de verdeling, de aansprakelijkheid en de verhaalbaarheid ten aanzien van een relatievermogen.</p> <p>Regels omtrent ouderschap en kinderen, het verkrijgen van ouderlijk gezag en voogdij,</p> <p>Onder curatele stellen van personen en het beschermingsbewind.</p>
Arbeid	<p>De totstandkoming, uitvoering en ontslagrecht van verschillende arbeidsovereenkomsten (individueel, collectief, flexibel, etc)</p> <p>De arbeidsrelatie en regels rondom zeggenschap en medezeggenschap.</p> <p>Goed werkgeverschap en goed werknemerschap.</p> <p>Geschillenbeslechting bij arbeidszaken.</p> <p>Stakingsrecht.</p>

	Internationale en Europese aspecten van het arbeidsrecht.
Wonen	Regels omtrent de totstandkoming, uitvoering en beëindiging van de huurovereenkomst De rechten en plichten van huurder en verhuurder (incl. huurprijbsbescherming) De procedure voor de huurcommissie.
Consumenten	De totstandkoming, werking en vernietiging van de (consumenten)koopovereenkomst De positie en toepassing van algemene voorwaarden De rechten en plichten van koper en verkoper
Schulden	De (rechts)positie van schuldenaar, schuldeisers en de curator. Het gerechtelijk en buitengerechtelijk incassotraject. Het minnelijk schuldregelingstraject. Taken van en wetgeving rondom het professionele beschermingsbewind. Het WSNP-traject. De gemeentelijke schuldhulpverlening. De procedure, het doel en de rechtsgevolgen van het faillissement en de faillissementsprocedure.
Belastingen	Bruto/netto loon (inhouding werknemersverzekeringen, loonheffing, etc). Loonbelasting/inkomstenbelasting. Vermogensbelasting. Heffingskortingen. Toeslagen in de zin van de Algemene wet inkomensafhankelijke regelingen.

Bij sociaal wetenschappelijk kennis gaat het om kennis die gericht is op het plaatsen en onderbouwen van het handelen van de SJD'er in de persoonlijke en sociale context. Deze kennis is onder te verdelen in een aantal subcategorieën:

- kennis over het werken met een (of meerdere) individuele cliënt(en)
- kennis over de het werken in een SJD organisatie
- Kennis over maatschappelijke achtergronden die het werk van de SJD'er beïnvloeden
- Kennis over de het eigen functioneren als (kritisch) professional

<b>Sociaalwetenschappelijke kennis</b>	
Individu	Psychologische achtergronden van gedrag van een cliënt (bijv. leerprocessen, motivatie, persoonlijkheid, emotie, stress en gezondheid) Psychologische achtergronden van probleemgedrag (bijv. pathologie, crimineel gedrag, verslavingsgedrag, dementie) Interpersoonlijk gedrag tussen individuen. Contextbepaalde achtergronden van het gedrag van een cliënt (bijv. socialisatie, opvoeding, diversiteit, attitude, discriminatie, maatschappelijke positie) Omgaan met gedrag van een cliënt (bijv. communicatietheorieën, conflicthantering, interculturele communicatie, sociale perceptie) Gedrag in groepen (Bijvoorbeeld Groepsprocessen, leiderschap, sociale beïnvloeding)
Organisatie	Psychologische achtergronden van gedrag in een organisatie (bijv. interdependentie, machtsverschillen, weerstand en leiderschap) Intra-organisatorische principes en beleid (bijv. organisatiestructuur, organisatiecultuur, preventie, beleidsontwikkeling, en professionalisering) Inter-organisatorische principes en werkveld van de SJD organisatie (bijv. werkveldkennis, werkveldanalyse en ketensamenwerking)

Maatschappij	<p>Maatschappelijke achtergronden van gedrag: Inrichting van de maatschappij, structuur en cultuur</p> <p>Achtergronden van het SJD-werkveld waaronder fundamentele van het recht en de rechtsstaat (bijv. jurisdisering, maatschappelijk bestel, verzorgingsstaat en rechtsstaat) en historische achtergronden van maatschappelijke ontwikkelingen in het SJD-werkveld (bijv. ontstaan van de verzorgingsstaat, ontstaan van de democratische rechtsstaat, geschiedenis van het welzijnswerk en geschiedenis van SJD)</p> <p>Maatschappelijke ontwikkelingen in het SJD-werkveld (bijv. politieke ontwikkelingen, demografische ontwikkelingen, economische ontwikkelingen, sociaal culturele ontwikkelingen, technologische ontwikkelingen, ecologische ontwikkelingen en de rol van Europa/de wereld)</p>
De kritisch professional	<p>Filosofische achtergronden en beginselen van het recht, relevant voor professioneel gedrag van een SJD'er (bijv. rechtsbeginselen, gelijkheid, rechtvaardigheid, recht en moraal, universalisme vs. relativisme, deontologie en teleologie)</p> <p>Juridische en ethische waardendilemma's in de SJD beroepspraktijk (bijv. integriteit, gelijke behandeling en discretionaire ruimte, zorgethiek en rechtenethiek, ontwikkeling van ethisch (zelf-)reflectief vermogen )</p> <p>Onderzoekend vermogen, bestaande uit:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- een onderzoekende houding (bv. willen weten, kennen, delen, vragen, etc., en om willen kunnen gaan met onzekerheid);</li> <li>- kennis uit onderzoek kunnen vinden (informatievaardigheid), op waarden kunnen schatten en kunnen toepassen in een relevantie situatie;</li> <li>- onderzoek kunnen doen volgens een systematische aanpak waarin methodische grondigheid en praktische relevantie helder zijn.</li> </ul> <p>Kritische achtergronden van de sjd-professional.</p>

<b>Sociaaljuridische vaardigheden</b>	
Methodisch handelen	Hanteren van evidence based methodieken voor het systematisch analyseren en aanpakken van sociaaljuridische beroepsvraagstukken Bij voorbeeld volgens de fasen: oriëntatie, analyse, planning, uitvoering, evaluatie.
Mondelinge sociaaljuridische communicatievaardigheden	Motiverende gespreksvoering. Interculturele gespreksvoering. Bemiddelen tussen partijen. Conflicthantering, klachttopvang- en afhandeling. Slecht nieuws gesprek, hanteren van agressie, onderhandelen. (Juridisch) argumenteren, betogen, adviseren, verwijzen. Mondeling rapporteren, presenteren en voorlichten.
Schriftelijke sociaaljuridische communicatievaardigheden	Zakelijk schrijven, schriftelijk (juridisch) betogen, argumenteren, rapporteren, adviseren, beslissen, verwijzen, voorlichten, verwijzen, presenteren.
Onderzoeksvaardigheden	Methoden en technieken voor het doen van praktijkgericht sociaaljuridisch onderzoek.
Methodisch werken in de context van de organisatie	Samenwerken, Netwerken, regisseren, projectmatig werken, keten samenwerken, signaleren, preventie, werken met vrijwilligers, bijdragen aan beleidsontwikkeling. Outreachend werken.

### Bijlage 3: Relatie competenties SJD 2015 in relatie tot (inter)nationale niveaustandaarden

Dublin descriptors [NVAO]	Hbo bachelor standard	Competenties
<p><i>kennis en inzicht:</i> heeft aantoonbare kennis en inzicht van een vakgebied, waarbij wordt voortgebouwd op het niveau bereikt in het voortgezet onderwijs en dit wordt overtroffen; functioneert doorgaans op een niveau waarop met ondersteuning van gespecialiseerde handboeken, enige aspecten voorkomen waarvoor kennis van de laatste ontwikkelingen in het vakgebied is vereist.</p>	Gedegen theoretische kennisbasis	alle
<p><i>toepassen kennis en inzicht:</i> is in staat om zijn/haar kennis en inzicht op dusdanige wijze toe te passen, dat dit een professionele benadering van zijn/haar werk of beroep laat zien, en beschikt verder over competenties voor het opstellen en verdiepen van argumentaties en voor het oplossen van problemen op het vakgebied.</p>	Onderzoekend vermogen Professioneel vakmanschap	alle
<p><i>oordeelsvorming:</i> is in staat om relevante gegevens te verzamelen en interpreteren (meestal op het vakgebied) met het doel een oordeel te vormen dat mede gebaseerd is op het afwegen van relevante sociaal-maatschappelijke, wetenschappelijke of ethische aspecten</p>	Beroepsethiek en maatschappelijke oriëntatie Onderzoekend vermogen	alle
<p><i>communicatie:</i> is in staat om informatie, ideeën en oplossingen over te brengen op een publiek bestaande uit specialisten of niet-specialisten.</p>	Professioneel vakmanschap	Adviseren (3) Belangen behartigen (4) Begeleiden (5) Conflicten hanteren (6) Signaleren en Innoveren (7) Integraal samenwerken (8)
<p><i>leervaardigheden:</i> bezit de leervaardigheden die noodzakelijk zijn om een vervolgstudie die een hoog niveau van autonomie veronderstelt aan te gaan.</p>	Professioneel vakmanschap Onderzoekend vermogen Gedegen theoretische kennisbasis	alle

## **Bijlage 4: Eisen Internationaal Diploma Supplement**

### **Afspraken in het kader van het bachelor-master systeem**

De uitkomsten van het Bologna proces vormen het kader voor de internationale eisen waaraan hoger onderwijs opleidingen moeten voldoen. De Europese ministers van Onderwijs hebben zich ertoe verplicht om een nationaal kwalificatieraamwerk op te stellen, dat de graden en diploma's beschrijft, die binnen het hoger onderwijs in een land kunnen worden behaald. Om de nationale raamwerken onderling te kunnen vergelijken is het Europese kwalificatieraamwerk opgesteld. Het deel dat betrekking heeft op het hoger onderwijs – het Kwalificatieraamwerk voor de Europese hoger onderwijsruimte – omvat drie niveaus: bachelor, master en doctoraat. Het Nederlands Nationaal Kwalificatie Raamwerk Hoger Onderwijs (NQF-HO) is in 2009 compatibel verklaard met het overkoepelende Europese Kwalificatieraamwerk voor het Hoger Onderwijs.

De belangrijkste gevolgen van de invoering van het Nederlandse Kwalificatieraamwerk (2010) zijn:

- Internationale afspraken over kwaliteitszorg.
- Invoering van het European Credit Transfer and Accumulation System (ECTS), waarbij de studiebelasting van opleiding en opleidingsonderdelen wordt aangegeven in ECTS-credits.
- Beschrijving van de beoogde eindkwalificaties van opleidingen en van hun curriculumonderdelen in leeruitkomsten. Leeruitkomsten beschrijven in toetsbare termen wat een student of afgestudeerde weet en kan in relevante beroepscontexten. Deze beschrijving is gebaseerd op de Dublin descriptor en maakt een objectieve vergelijking in (inter)nationaal verband mogelijk.
- Het Diploma Supplement volgens het Europees overeengekomen model (zie de website van de Europese Commissie voor het volledige format) geeft een beschrijving van het eindniveau en de leeruitkomsten van een opleiding en de kwalificaties. Tevens vermeldt het tot welk hoger niveau het diploma toegang geeft. Het is opgesteld in het Nederlands en Engels en wordt gratis en automatisch door de onderwijsinstelling uitgereikt aan alle afgestudeerden. Het Diploma Supplement vormt een wettelijk verplicht onderdeel van het getuigschrift (art. 7.11 WHW).

### **Voorbeeld leeruitkomsten Diploma Supplement**

Bij internationale vergelijking zijn er aanzienlijke verschillen tussen landen in de eindkwalificaties, inhoud en oriëntatie van (sociaal)juridische bachelor opleidingen en hun arbeidsmarktpositie. Het Diploma Supplement moet bijdragen aan transparantie naar werkgevers en onderwijsinstellingen. Het kan worden gezien als het visitekaartje van afgestudeerde en opleiding op de (internationale) arbeidsmarkt en het hoger onderwijs. Omdat de competenties van het landelijke profiel de basis vormen van de eindkwalificaties van de SJD opleidingen zijn ze hierna uitgewerkt als een voorbeeld van leeruitkomsten op curriculumniveau (programme learning outcomes).

Competence 1: Formulating and solving questions of law by analysing the legally relevant facts and legal sources (legal analysing).

*The Bachelor of Laws formulates legal questions and solves these by analysing legally relevant facts and legal sources in order to deliver a well substantiated professional product and display professional conduct.*



Competence 2: Giving advice on the basis of a legal analysis (advising).

*The Bachelor of Laws demonstrates that he can formulate a legally tenable advice in a professional, legal context.*

Competence 3: Attending to the legal interests of others by providing legal aid, by negotiating and by mediating (representing).

*The Bachelor of Laws represents the interests of his client so that these interests can be taken into consideration as adequately as possible when being weighed up.*

## Bijlage 5: Gegevens hogescholen, opleidingen en werkveldadviescommissies

### Deelnemende opleidingen

De volgende opleidingen, vertegenwoordigd door hun opleidingsmanagers, hebben zich gecommitteerd aan het landelijke beroeps- en opleidingsprofiel Sociaaljuridische Dienstverlening. Gegevens hogescholen en opleidingen:

Naam opleiding	Sociaal Juridische Dienstverlening
Naam instelling	Hogeschool van Amsterdam
Faculteit/domein	Domein Maatschappij en Recht
Vestigingsplaats	Amsterdam
Contactpersoon en functie	Dhr. K. Hoogvorst MEd, opleidingsmanager
website	<a href="http://www.hva.nl">www.hva.nl</a>
Naam opleiding	Sociaal Juridische Dienstverlening
Naam instelling	Hogeschool Utrecht
Faculteit/domein	Faculteit Maatschappij en Recht
Vestigingsplaats	Utrecht
Contactpersoon en functie	Dhr. P.C.G. Kosterman MSM, opleidingsmanager
website	<a href="http://www.hu.nl">www.hu.nl</a>
Naam opleiding	Sociaal Juridische Dienstverlening
Naam instelling	Saxion Hogescholen
Faculteit/domein	Academie Bestuur, Recht en Ruimte
Vestigingsplaats	Deventer
Contactpersoon en functie	Dhr. mr. drs. M.J.B. Dorenbusch, teamleider SJD
website	<a href="http://www.saxion.nl/sjd">www.saxion.nl/sjd</a>
Naam opleiding	Sociaal Juridische Dienstverlening
Naam instelling	Hogeschool Leiden
Faculteit/domein	Cluster Management en Bedrijf

Vestigingsplaats Leiden  
Contactpersoon en functie Dhr. mr. H.A. Morsch, onderwijsmanager SJD  
website [www.hsleiden.nl](http://www.hsleiden.nl)

Naam opleiding Sociaal Juridische Dienstverlening  
Naam instelling Hanzehogeschool  
Faculteit/domein Instituut voor Rechtenstudies / Economie  
Vestigingsplaats Groningen  
Contactpersoon en functie Dhr. C. Roels MEd, teamleider SJD  
website [www.hanze.nl](http://www.hanze.nl)

Naam opleiding Sociaal Juridische Dienstverlening  
Naam instelling InHolland  
Faculteit/domein Domein Business Finance & Law  
Vestigingsplaats Rotterdam en Den Haag  
Contactpersoon en functie Dhr. A. van Tol, teamleider SJD  
website [www.inholland.nl](http://www.inholland.nl)

## Regionale werkveldadviescommissies

De regionale werkveldadviescommissies van de SJD opleidingen hebben het landelijke beroeps- en opleidingsprofiel gevalideerd in 2015.

### Saxion Hogescholen werkveldadviescommissie opleiding Sociaal Juridische Dienstverlening

Naam	Functie	Organisatie
G. Hommels	Interim-manager sociale domein	Gemeente Midden-Drenthe
T. Lammers	Teammanager Welzijn en Zorg	Gemeente Deventer
E. van Staveren	Teammanager Maatschappelijke ontwikkeling	Gemeente Deventer
E. van den Ham	Sociaal Juridisch Dienstverlener	MEE
I. Gerrits	Unitmanager Reclassering Nederland	Zwolle
T. Juurlink	Coördinator	Woonbedrijf Ieder1
K. Barendsen	Eigenaar	Interact HRM
E. Pot	(voormalig) lid Provinciale Staten	TOPSTAP
F. Freriksen	Arbeidsdeskundige	UWV

### Hogeschool van Amsterdam werkveldadviescommissie opleiding Sociaal Juridische Dienstverlening

Naam	Functie	Organisatie
E. Geerdes	programmacoördinator armoedebestrijding/teamleider jongerenschuldhelpverlening	Dynamo Amsterdam
R. Kraanen	sociaal-juridisch consulent	MEE Amstel en Zaan
I. Muller	Senior Juridisch Medewerker	Juridisch Loket Amsterdam
W. Shirbaz	Jurist	FNV Horeca Vakbond
N. Engelhard	Teammanager Geïntegreerde Voorziening Centrum Budget & Inkomensbeheer Bijzondere Doelgroepen Inkomen	Gemeente Amsterdam
J. Oudhuis	Kwaliteitsmedewerker – Team Werk en Inkomen	Jongerenloket Gemeente Purmerend

M. Oehlers	Casemanager jongerenloket / vertrouwenspersoon	Jongerenloket Gemeente Purmerend
J. van Ginkel	Bewindvoerder / budgetbeheerder	CAV Bewindvoering
K. Laachkar	Leerplichtambtenaar	Leerplicht
M. Gumbs-Everts	Leerplichtambtenaar	Leerplicht
W. Versteeg	Reclasseringswerker	Reclassering
H. ten Woude	Reclasseringswerker/Mfnregister-mediator	Reclassering Nederland
C. Dol	Juridisch adviseur	Clientenbelang Amsterdam

#### Hogeschool Utrecht werkveldadviescommissie opleiding Sociaal Juridische Dienstverlening

Naam	Functie	Organisatie
G. Fikkert	Sociaal raadslid	U-Centraal
G. Evers	Wijkcoach	Zuid Oost Engelenburg
E. Arts	Sociaal raadslid	U-Centraal
C. Wools	Sociaal raadslid	U-Centraal
M. Cronie	Financieel begeleider	Tussenvoorziening
W. Kieft	Coördinator taakstraffen	Reclassering

#### Hanzehogeschool werkveldadviescommissie opleiding Sociaal Juridische Dienstverlening

Naam	Functie	Organisatie
C.J. Benus	Manager sociaal medische zaken, (SMZ).	UWV WERKbedrijf arbeidsmarktregio Groningen
H.D.C.E. Faber	Unitmanager Werkstrafunit regio Noord-Ned	Reclassering Nederland
S. Glas	Teamleider Budgetbeheer	Groningse Kredietbank
M. A. de Groot-Tap	Vestigingsdirecteur	Ministerie van Justitie

M. Jansen	Manager Klant en Product	Stichting Univé Rechtshulp
A.B. Kimkes	Sociaal Juridisch Dienstverlener	Verslavingszorg Noord Nederland
j. H. Wibbens	Arbeidsdeskundige	Wibbens Arbeidskundig Advies
S. Ploeg, van der	Opleiding en mobiliteitsadviseur	Verslavingszorg Noord Nederland

### Hogeschool Leiden werkveldadviescommissie opleiding Sociaal Juridische Dienstverlening

Naam		Organisatie
M. Aertssen	Vestigingsmanager	Het Juridisch Loket, afdeling Den Haag en Leiden
W. Ilmer	Kwaliteitsmedewerker SJD	Gemeente Den Haag, Instituut Sociaal Raadslieden
P. Krogt, van der	Senior consultant schuldregelen/ kwaliteitscoach	Gemeente Den Haag, dienst SZW, schuldregelen team 1
N. Mulder	HR Manager	Professional Partners
C. Romani	Kwaliteitsmedewerker SJD	Gemeente Den Haag, dienst SZW, team SJD
N. El Himer	Accountmedewerker	Gemeente Leiden/Cluster PMO, team maatschappelijke ondersteuning en stadsbank

### Hogeschool InHolland werkveldadviescommissie opleiding Sociaal Juridische Dienstverlening (beroepenveld HBO-Rechten en SJD zitten samen in een adviescommissie)

Naam		Organisatie
A. Wibaut	ZZP-er training, mediation, coaching	Zelfstandige / mediation
H. Dekker	Medewerker AOW internationaal Recht	Sociale Verzekeringsbank

C. van Breugel	Bedrijfsmaatschappelijk werker, ARBO-centrum/ Eerder schuldenproblematiek (SZW)	Gemeente Den Haag
R. Versluijs	Directeur/ gerechtsdeurwaarder	Flanderijn Gerechtsdeurwaarders
H. Bartelds	Juridisch adviseur	Gemeente Rotterdam
W. Stoof	Manager werk en participatie	Gemeente Lansingerland
A. Maessen	Stafjurist	Politie
O. Baya	Juridisch adviseur	Gemeente Hendrik-Ido- Ambacht

**Bijlage 6: Overzicht geraadpleegde landelijke werkveldorganisaties**

Naam	Functie	Organisatie	Vestigingsplaats
E. ten Brink-de Vries	Bestuurslid Lid commissie Vakmanschap Samenwerkingsplatform Arbeid, Onderwijs, Zorg en Inkomen Kwartiermaker fusie Sociale Werkvoorziening en Sociale Dienst Voorzitter regio Noord (Friesland, Groningen en Drenthe)	Divosa	Utrecht
R. van den Tillaar	Bestuurslid/ lid DB Voorzitter commissie Vakmanschap Voorzitter regio Zuid (Zeeland, Brabant en Limburg) Voorzitter Raad van Advies van de Beroepsvereniging voor Klantmanagers (BvK)	Divosa	Utrecht
W. Veldhof	Senior beleidsmedewerker	Leger des Heils Reclassering en Jeugdbescherming	Utrecht
J. Westerik	Hoofd Beleid	Reclassering Nederland	Utrecht



**Bijlage 7: Overzicht geraadpleegde lectoren**

naam	lectoraat	hogeschool	website
Dr. E. van der Luytgaarden	Recht in Europa; Recht in de Euregio	Hogeschool Zuyd	<a href="http://www.zuyd.nl/onderzoek/lectoraten/recht-in-europa/over-de-lector">http://www.zuyd.nl/onderzoek/lectoraten/recht-in-europa/over-de-lector</a>
Dr. N. Jungmann	Rechten, schulden en incasso	Hogeschool Utrecht	<a href="http://www.onderzoek.hu.nl/kenniscentra/sociale-innovatie/schulden-en-incasso">http://www.onderzoek.hu.nl/kenniscentra/sociale-innovatie/schulden-en-incasso</a>
Dr. L. Polstra	Arbeidsparticipatie	Hanzehogeschool	<a href="https://www.hanze.nl/nld/onderwijs/maatschappij/academie-voor-sociale-studies/lectoraten/lectoraten-sass/lectoraat-arbeidsparticipatie">https://www.hanze.nl/nld/onderwijs/maatschappij/academie-voor-sociale-studies/lectoraten/lectoraten-sass/lectoraat-arbeidsparticipatie</a>
Dr. R. van Geuns	Armoede en Participatie	Hogeschool van Amsterdam	<a href="http://www.hva.nl/akmi/gedeelde-content/lectoraten/lectoraat-armoede-en-participatie/lectoraat-armoede-en-participatie.html">http://www.hva.nl/akmi/gedeelde-content/lectoraten/lectoraat-armoede-en-participatie/lectoraat-armoede-en-participatie.html</a>
Mr. I. Timmer	Legal management	Hogeschool van Amsterdam	<a href="http://www.hva.nl/akmi/contact/medewerkers/content/t/i/timmi/i.timmer.html">http://www.hva.nl/akmi/contact/medewerkers/content/t/i/timmi/i.timmer.html</a>